

Sorumluluk Sigortalarında Hukukî Koruma Teminatı

Legal Protection Coverage in Liability Insurance

Fevzi Fırat GÖZÜYEŞİL

ÖZ

Hukukî koruma teminatı, sigortalıya yöneltilen tazminat taleplerinin hukuk düzeni içinde bertaraf edilmesi için sarf edilen giderlerin karşılanması şeklinde tezahür eden parasal içerikli bir edimin yanı sıra; sigortalının savunmasına yardım etme ve savunmasını üstlenme şeklinde tezahür eden bir iş görme edimini de ihtiva eder. Hakeza sigortalının malvarlığı, sadece ödemeye mecbur olduğu tazminat sebebiyle değil; bu tazminatı ödememek için giriştiği hukuk mücadelesi kapsamında sarf ettiği masraflar sebebiyle de eksilebilir. Bu esastan olmak üzere hukukî koruma giderleri, mutazarrırın talebinin haksız veya haklı olmasından bağımsız olarak gündeme geleceğinden, sigorta tazminatı ödeme borcundan bağımsız aslı bir yükümlülük niteliğindedir. İş görme edimlerindeki özen yükümlülüğünün yanı sıra, sigortacı ve sigortalı arasındaki karşılık (synallagma) ilişkisinden mütevellit tabii menfaat çatışmasına istinat eden sigortalının hak ve menfaatlerinin koruma yükümlülüğü de mevcuttur. Sigortacının ödeyeceği sigorta tazminatı ile sigortalının mutazarrıra karşı sorumluluğu arasındaki doğrudan ve kuvvetli rabita ise kanun koyucuyu hukukî koruma teminatı kapsamındaki savunmaya yardım müessesesini, sigortacı bakımından sadece bir yükümlülük değil, aynı zamanda bir hak olarak düzenlemeye sevk etmiştir. Bir başka ifade hukukî koruma teminatı, sigortalı ve sigortacı arasında, karşılıklı hak ve yükümlülükler örgüsü meydana getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sorumluluk sigortası, Hukukî koruma teminatı, Hukukî koruma giderleri.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Ankara, Türkiye, fevzi.gozuyesil@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-3266-1642.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Fevzi Fırat GÖZÜYEŞİL

E-posta/E-mail: fevzi.gozuyesil@hbv.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 13.03.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 26.05.2025

How to cite this article/Atf için: Fevzi Fırat Gözüyeşil, 'Sorumluluk Sigortalarında Hukukî Koruma Teminatı' (2025) 31 (1) Prof. Dr. Havva Güzin Üçışık'a Armağan Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 846-884. DOI: 10.33433/maruhad.1657540.

ABSTRACT

The legal protection coverage includes not only a pecuniary performance in the form of payment of the expenses incurred in order to eliminate the claims for compensation against the insured within the legal system, but also the provision of services in the form of assistance and defence of the insured. Similarly, the insured's assets may be diminished not only because of the compensation he is obliged to pay, but also because of the expenses he incurs in his legal struggle to avoid paying this compensation. On this basis, the costs of legal defence constitute a primary obligation independent of the obligation to pay the insurance compensation, since they are incurred irrespective of whether the claim of the injured party is justified or not. In addition to the duty of care in the performance of work, there is also an obligation for the insurer to protect the rights and interests of the insured, based on the inherent conflict of interest arising from the synallagma relationship between the insurer and the insured. The direct and close link between the indemnity to be paid by the insurer and the liability of the insured towards the injured party has led the legislator to regulate the assistance in defence under the legal expenses cover not only as an obligation but also as a right of the insurer. In other words, legal expenses insurance creates a network of mutual rights and obligations between the insured and the insurer.

Keywords: Liability insurance, Legal protection coverage, Legal protection costs.

GİRİŞ

İçtimaî hayatta fertlerin, girdikleri birtakım münasebetlere istinaden zaman zaman birbirlerine zarar vermeleri ve birbirlerinden tazminat talep etmeleri tabiidir. İçtimaî hayatın sulh ve sükûn içinde devamı, fertlerin huzur ve refah içinde yaşaması, bu tazminat taleplerinden haklı olanların karşılanması, haksız olanların ise adilâne bir şekilde bertaraf edilmesi ile mümkündür. Mamafih bir hakkın hukuk düzeni tarafından kabulü, o hakkın yerine getirilmesi için kâfi gelmeyebilir; binaenaleyh hak sahibi çoğu zaman hakkını muhafaza etmek için bir hukuk mücadelesi içine girer. Sorumluluk hukukunda da fertler, dava veya dava dışı usuller dairesinde karşı karşıya gelir; iddia ve savunmalarının hukuk düzenince kabulü için gayret ederler. Kendisine sorumluluk izafe edilen fert ise, bu hâl muvacehesinde kaçınılmaz olarak birtakım masraflar yapmak zorunda kalır. Devletin iktisadî politik tercihi ve yargı siyasetine göre bu masrafların ağırlığı değişse de sosyal devlet olarak telakki edilen sistemlerde ve bittabî memleketimizde dahi, bu masrafların ciddi meblağlara ulaştığı, hatta rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak gündeme gelen tazminat tutarına yaklaştığı veya bu tutarı aştığı vakalarla dahi karşılaşılabilir. Bu masrafların bir kısmı, yargı harçları ve kanunî vekâlet ücreti gibi mecburî mahiyette olmakla birlikte; bir kısmı da, hakkın muhafazasında veya temini için daha kuvvetli ve etkili bir çabanın tesisi için gereklidir.

Haklı veya haksız olmalarından bağımsız olarak, fertlerin bu hukukî mücadele için yapacakları her türlü masraf malvarlıklarını azaltır. Nitekim sorumluluk sigortaları, fertlerin malvarlığındaki pasif değerlerin, bir başka ifade ile borçlarının artmasını ve malvarlıklarının azalmasını önlemek amacıyla matuftur. Fertlerin girdikleri hukukî mücadelelerden mütevellit masraflar sadece malvarlıklarını azaltmaz; ayrıca muhtemel bir iş yükü ile huzur ve sükûnlarının bozulmasını da beraberinde getirir. Sorumluluk sigortacısı devreye girerek, sigortalıyı hem masraftan, hem de iş yükünden; bir başka ifade ile topyekûn bir müşkülattan kurtarmakla yükümlüdür. Bu makalede sorumluluk sigortacısının, bu kapsamlı yükümlülüğünün tezahürü olan hukukî koruma teminatı, kapsayıcı bir

zaviyeden ele alınmaya gayret edilmiş; sigortacı, sigortalı ve mutazarrırın dâhil olduğu üç taraflı münasebetten mütevellit birtakım maddî hukuk ve usul hukuku meseleleri tetkik edilerek, sigorta sözleşmelerine dair genel hükümlerde öngörülen hak ve yükümlülüklerden başka, hukukî koruma teminatına mahsus hak ve yükümlülükler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Buna ilâveten, hukukî koruma teminatı kapsamında hangi zarar veya masrafların, sigortacı tarafından karşılanabileceği de inceleme konusu yapılmıştır. Bununla birlikte makale, sigortalı ve sigortacı arasındaki münasebet ile sınırlandırılmış; mutazarrırın doğrudan talep hakkı ve sigortacıya bilgi ve belge verme yükümlülüğüne değinilmemiştir.

I. TEORİK ARKA PLAN VE MEVZUAT

A. BİR ASLÎ EDİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE HAK OLARAK HUKUKÎ KORUMA TEMİNATI

Sigortalının tüm malvarlığının himaye edilmesinin esas alındığı sorumluluk sigortalarında, *sigortalının* ödemekle yükümlü tutulduğu tazminatın yanı sıra; *sigortalının* malvarlığını azaltıcı etkiyi haiz olan hukukî koruma giderlerinin karşılanması tabiidir. Bu esastan olmak üzere hukukî koruma teminatı, sigortacı bakımından bir aslî edim yükümlülüğü teşkil eder¹; bir başka ifade ile hukukî koruma teminatı, sorumluluk sigortası sözleşmelerinde karakteristik edim mahiyetindedir². Binaenaleyh hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğü, mutazarrırın zararını tazmin etme yükümlülüğünden ayrıdır; prim ödeme yükümlülüğünün karşılığı olarak karşılık ilişkisi içinde yer alır ve doğrudan ifası talep edilebilir³. Hakeza sigortacının hukukî koruma teminatı sağlamaması hâlinde, bu yükümlülüğün varlığı bir tespit davası ile ileri sürülebilir⁴. Sorumluluk sigortalarında sigortacı, sigortalıyı kendisine yönelmiş haklı tazminat taleplerinden tazminatı ödemek suretiyle kurtarmak; haksız tazminat taleplerini ise sonuçsuz bırakmak yükümlülüğü altındadır⁵. Bir başka

- 1 Theo Langheid and Manfred Wandt, *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz Band 2: §§100-216* (3. Auflage, CH Beck 2024) §101 Rn. 6; Claus von Rintelen, 'Die Fälligkeit Und Durchsetzbarkeit Des Abgetretenen Freistellungsanspruchs in Der Haftpflichtversicherung' (2010) 37 recht und schaden (r+s) 133, 136; Erich R Prölss and others, *Versicherungsvertragsgesetz* (32. überarbeitete Auflage, CH Beck 2024) §100 Rn. 10; Bu bapta makalenin konusu olan sorumluluk sigortalarındaki hukukî koruma teminatı ile hukuksal koruma sigortalarının farklı olduğunu hatırlatmakta fayda var. Bununla birlikte kanaatimizce her iki himaye türü arasında fevkalade benzerlikler vardır. Daha tafsilatlı değerlendirmeler için bkz. Kemal Şenocak, *Hukukî Himaye Sigortası* (Dayınlarlı Hukuk Yayınları 1993) 88-92.
- 2 Aslî edim yükümlülüğü hakkında bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler*; 6098 Sayılı *Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış* (14. baskı, Beta 2012) 31; O Gökhan Antalya, *Marmara Hukuk yorumu. Cilt V/1,1: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri* (Genisletilmiş 2 baskı, Seçkin Hukuk 2019) 61; Gregor Bachmann, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch* (9. Auflage 2022, C H Beck 2022) §241, n. 50.
- 3 Prölss and others (n 1) §100 Rn. 2; Antalya (n 2) 31; Bilgehan Çetiner, Andreas Furrer and Markus Müller-Chen, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. baskı, On İki Levha 2021) 25.
- 4 Christian Armbrüster, 'Prozessuale Besonderheiten in Der Haftpflichtversicherung' (2010) 37 recht und schaden (r+s) 441, 447. Nitekim bu yönde bir tespit davasında, mutazarrırın talebi ile birlikte menfaat şartının sağlandığı kabul edilmelidir. Bkz. Prölss and others (n 1) §100 Rn. 20; Armbrüster (n 4) 447.
- 5 Serap Amasya, *Sorumluluk Sigortalarında Birden Çok Sigorta* (Serap Amasya ed, On İki Levha Yayıncılık 2020) 168; Samim Ünan, 'Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Hukuksal Koruma Edimi' in Samim Ünan and Emine Yazıcıoğlu (eds), *Sigorta Hukuku Sempozyumları* (On İki Levha 2018) 348; Roland Michael Beckmann and Annemarie Matusche-Beckmann, *Versicherungsrechts-Handbuch* (3. Auflage, CH Beck 2015)§24 Rn. 133; Işıl Ulaş

ifade ile hukukî koruma teminatı kural olarak, mutazarrıra ödenecek tazminattan bağımsızdır. Hukukî koruma teminatının aslı edim yükümlülüğü mahiyetinin diğer bir tezahürünün de – bu hususta aleyhe şerhlerimizi aşağıda tafsilatlı olarak ifade edeceğiz⁶ – hukukî koruma sağlanmasının mutazarrırın zararının sigortacı tarafından karşılanacağına dair bir taahhüt olarak nitelendirilemeyecek olmasıdır⁷. Mamafih bu yükümlülük; her ne kadar aslı bir yükümlülük olarak telakki edilse de, teorik olarak TTK⁸ m. 1448’de ifadesini bulan zararı önleme ve azaltma görevinin bir tezahürüdür⁹. Bununla birlikte TTK m. 1448’e göre istenebilecek kurtarma masrafları sigorta bedeliyle sınırlı değil iken; TTK m. 1474’e göre hukukî koruma masrafları sigorta bedeliyle sınırlıdır. Her ne kadar TTK m. 1448’in uygulanması, yerine göre sigortalının daha lehine olabileceksede, TTK 1474 özel hüküm niteliğinde olduğundan TTK m. 1448’e başvurulabilmesi mümkün değildir¹⁰.

Hukukî koruma teminatı sağlamak, sigortacının sigorta sözleşmesine istinat eden bir yükümlülüğü olsa da esasında daha girift bir hak ve yükümlülükler örgüsü meydana getirir. Başka bir ifade ile hukukî koruma teminatını, yerine getirilmesi gereken ve getirilmediği takdirde talep veya dava konusu edilebilen bir edim olarak telakki edip izah etmek yeterli değildir. Hukukî koruma teminatı kapsamında sigortacıya ayrıca, sigortalıya yönelik ve poliçe kapsamında bir tazminat talebi vâki olduğunda, bu talep karşısındaki işleyiş ve karar alma süreçlerini kontrol etme hakkı bahşedilmiştir¹¹. Sigortalının sorumlu olduğu tutar, ekseriyetle sigortacının ödeyeceği tazminat tutarına doğrudan tesir eder; bu bakımdan bilhassa muvazaalı talepler veya sigorta dolandırıcılığı gibi ihtimâller de göz önünde bulundurulduğunda, sigortacının da hukukî koruma teminatı kapsamında “hak”larının mevcut olduğunu ifade etmek gerekir¹².

Hukukî koruma teminatının iki veçhesi vardır; birincisi, sigortalıya yöneltilen tazminat talebi sebebiyle sigortalının karşılaştığı masrafların karşılanmasıdır. Diğeri ise, tazminat talebi karşısında sigortalıya hukukî yardım sağlamak, başka bir ifade ile sigortalının savunmasına yardım etmek veya savunmasını üstlenmektir. Bu bakımdan salt parasal içerikli bir edim değil; aynı zamanda bir iş görme edimi de söz konusudur¹³. Mamafih, kanun koyucu sigortacıya, hukukî koruma teminatını

and İbrahim Bektaş, *Ulaş Sigorta Hukuku*, vol İkinci Cilt (9. Bası, Turhan Kitabevi 2023) 853; İsmail Demir, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı* (Yetkin Yayınları 2023) 330.

6 Bkz. aşağıda III-A-2-b.

7 Samim Ünan, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt II* (1. Baskı, On İki Levha 2016) 334.

8 Türk Ticaret Kanunu, Kanun Numarası: 6102, Kabul Tarihi: 13.01.2011, RG 14.02.2011/27846.

9 Ünan, *Cilt II* (n 7) 312; Ali Haydar Yıldırım, *Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu (TTK m. 1448/E.3-4)* (On İki Levha Yayıncılık 2019) 144; Tamer Bozkurt, *Sigorta Hukuku* (12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 241; Hacı Kara, *Sigorta Hukuku* (2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 321; Prölss and others (n 1) §101 Rn. 12.

10 Ünan, *Cilt II* (n 7) 312; Yıldırım (n 9) 144–145.

11 Robert E Keeton, Alan I Widiss and James M Fischer, *Insurance Law: A Guide to Fundamental Principles, Legal Doctrines, and Commercial Practices* (Second edition, West Academic Publishing 2017) 782; Yunus Alhan, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri’ (2023) 18 Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 807, 828.

12 Sigurd Littbarski, *AHB Kommentar, Allgemeine Versicherungsbedingungen für die Haftpflichtversicherung (AHB)* (CH Beck 2001) §5 Rn. 2.

13 Langheid and Wandt (n 1) §100 Rn. 7. Hukuksal koruma sigortası bakımından bkz. Şenocak (n 1) 154.

ne şekilde sağlayacağı hususunda takdir yetkisi tanımıştır¹⁴. Hukukî koruma teminatının iş görme edimi, sigortacının tercihinin bağlı olarak bir parasal ödeme edimine dönüşebilir¹⁵. Fakat bu, sigortacının haklı tazminat taleplerini reddetme ve haksız tazminat taleplerini karşılamak gibi bir takdir hakkı olduğu anlamına gelmez. Buradaki takdir hakkı, teminatın ne şekilde sağlanacağına dair bir muhakeme ve değerlendirme yapma hakkından ibarettir¹⁶.

Bu bapta şunu da ifade etmek icap eder; sigortacıya karşı TTK m. 1478'e göre, mutazarrırın doğrudan dava hakkını kullanması hâlinde, sigortacının davaya cevabı ve yaptığı masraflar, hukukî koruma teminatı kapsamında değildir. Bu faaliyetler, sigortacının TTK m. 1478'e istinat eden kendi yükümlülükleridir¹⁷. Ancak hem sigortacı, hem sigortalı dava edilmişse; kendi yükümlülüğünün yanında hukukî koruma teminatı da devreye girer. Bir başka ifade ile kendisine dava açılmış olması, hukukî koruma teminatını kaldırmaz¹⁸.

B. Mevzuat

Hukukî koruma teminatı ve buna bağlı hak ve yükümlülükler, TTK m. 1474 ilâ 1476'da düzenlenmiştir. Her ne kadar "*hukukî koruma*" kenar başlığı altında sadece 1474'üncü madde yer almışsa da "*bildirim yükümlülüğü*" kenar başlıklı 1475'inci madde ile "*sigortacının yardımları*" kenar başlıklı 1476'ncı maddenin de bir bütünlük içinde ele alınarak, hukukî koruma teminatına dair usul ve esasların açıklandığı hükümler olduğunu ifade etmek gerekir¹⁹. Hukukî koruma teminatının kapsamının düzenlendiği TTK m. 1474 ve sigortacının bu kapsamdaki savunma yükümlülüğünün esaslarının düzenlendiği TTK m. 1476 sigortalı aleyhine değiştirilemeyecek hükümler arasında zikredilmiştir (TTK m. 1486/3). Bu bakımdan sigortacının makul giderleri veya avans ödeme borçları sözleşmeyle kaldırılamaz²⁰. Ancak bildirim yükümlülüklerinin düzenlendiği TTK m. 1475, koruyucu hükümler arasında sayılmadığından, taraflarca sözleşme ile farklı bir esasın kabulü mümkündür.

Sorumluluk sigortalarına dair genel şartlarda da ekseriyetle hukukî koruma teminatı düzenlenir²¹. Genel şartlarda yer alan bu hükümlerin, kanunun emredici hükümlerine aykırı olamayacağı²² dikkate alınarak yorumlanması ve tatbiki icap eder.

14 Alhan (n 11) 829.

15 Prölss and others (n 1) §100 Rn. 2.

16 Bkz. Armbrüster (n 4) 443; von Rintelen (n 1) 136.

17 Samim Ünan, *Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi)* (Sigorta Hukuku Türk Derneği 2012) 11.

18 ibid 54.

19 Bkz. benzer şekilde Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 348.

20 Alhan, (n 11) 828. Bununla birlikte doktrinde, hukukî himayenin sorumluluk sigortasının kapsamı ve konusu başlığı altındaki TTK m. 1473'de düzenlenmediğinden bahisle sorumluluk sigortasının konusu içinde olmadığı ifade edilmektedir. Bkz. Rayegân Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku* (On Yedinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021) 321.

21 Bkz. Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.4; Bağımsız Denetçilik Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.4; Deniz Araçları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B. 4.

22 Mehmet Bahtiyar, 'Sigorta Poliçesi Genel Koşulları' (1997) 19 Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 89, 100; Şaban Kayıhan and Özcan Günergök, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri* (5. Baskı, Umuttepe Yayınları 2020) 85.

II. SİGORTA ETTİRENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sigortacının, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğü karşısında; sigortalının (sigorta ettiren) da, TTK m. 1430 ilâ 1448 hükümlerinde yer alan yükümlülüklerden başka, TTK m. 1475'te düzenlenmiş olan “*bildirim*” ve TTK m. 1476/2'de düzenlenmiş olan “*zorunlu işlemleri yürütme*” yükümlülükleri bulunmaktadır.

A. BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Türk Ticaret Kanunu'nun 1475'inci maddesinde sigortalının, sorumluluğuna yol açabilecek hadiseleri *on (10) gün içinde*; kendisine yöneltilen tazminat talebini ise aksi kararlaştırılmamışsa *derhal* sigortacıya bildirmekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir.

1. Olayın Bildirilmesi

Sigortalının, TTK m. 1475/1'e göre on (10) gün içinde sigortacıya bildirmesi gereken, *sorumluluğunu gerektirecek olay*, sigortalının sorumluluğunu gerektiren olaydır; sigortacının tazminat sorumluluğunu gerektiren olay değildir. Mesela çatmadan doğan sorumluluk için gemilerin çarpışması, bir hekimin hastasına karşı malî mesuliyeti için ise hatalı işlemi yaptığı ameliyat, sigortalının sorumluluğunu gerektirecek olaylardır.

Sorumluluğu gerektirecek olayı bildirme yükümlülüğünden bahsedebilmek için sigortalının, hem olayın gerçekleştiğini hem de gerçekleşen olayın sorumluluğuna sebep olabileceğini bilmesi icap eder²³. Bu sebeple, hükmün tatbik alanının dar olduğu ifade edilmiştir²⁴. Mesela sigortalı bir cerrahın, sorumluluğuna sebep olabilecek uygulama hatasını, ameliyat esnasında fark etmesi çoğu zaman mümkün olmaz. Bittabi bu gibi hâllerde, olayı bildirme yükümlülüğünden söz edilemez. Lâkin sigortalının zararı veya tazminat talebini muhtemel görmemesi ya da muhtemel tazminat talebinin haksız olduğunu değerlendirmesi, kural olarak bildirim yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz²⁵. Hakeza sigortalının sadece bildiği değil; objektif olarak bilmesi gereken olayları da bildirmekle yükümlü olduğu kanaatindeyiz²⁶. Bir başka ifade ile sigortalının benzer şartlar altında, mesleki tecrübesinin de dikkate alınarak belirlenen, objektifleştirilmiş bir özen yükümlülüğü olduğu kanaatindeyiz²⁷. Sigortalının sorumluluğunu gerektirebilecek olay²⁸, tek bir anda gerçekleşmemiş, bir süreç veya birden fazla olaydan müteşekkil ise, bunların tamamını bildirmek icap eder²⁹. Sigortacıya yapılacak bildirim, herhangi bir şekilde tâbi değildir; lâkin TTK

23 Ünán, *Cilt II* (n 7) 319; Barış Günay, *Sigorta Hukuku* (Güncellenmiş 5 Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 225.

24 Günay (n 23) 225.

25 Littbarski (n 12) §5 n. 11; Ünán, *Cilt II* (n 7) 319.

26 Karşı yönde bkz. Ünán, *Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi)* (n 17) 14.

27 Objektif ihmal teorisi hakkında bkz. Çetiner, Furrer and Müller-Chen (n 3) 366.

28 Her ne kadar TTK m. 1475'de ‘*sorumluluğu gerektirecek olay*’ denmişse de, ifadeyi ‘*sorumluluğu gerektirebilecek olay*’ şeklinde anlamak yerinde olacaktır. Bkz. Mertol Can, *Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukukî Esaslar* (2. Bası, İmaj 2012) 79.

29 Benzer bir değerlendirme için bkz. Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Hukuku* (2. Baskı, Seçkin

m. 1416'ya göre sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye yapılmalıdır³⁰.

Sorumluluğu gerektirecek olay ile sorumluluk sigortasının türüne bağlı olarak fiilî zararın ortaya çıkması veya rizikonun gerçekleşmesi de mümkündür. TTK m. 1473/1 hükmü ile sigortacının, “zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan” sorumluluğunun teminat altına alındığını ifade edilmiş; bir başka ifade ile sorumluluk sigortalarında kural olarak *sebeplu teori* kabul edilmiştir³¹. Bu bakımdan zarar doğuran olayın vuku bulması ile riziko gerçekleşmiş olur³². Bu hâlde, tek bir bildirim ile hem TTK m. 1475/1'de öngörülen bildirim yükümlülüğü, hem de TTK m. 1446/1'de ifadesini bulan rizikonun gerçekleştiğini bildirme yükümlülüğü yerine getirilmiş olur³³. Bununla birlikte, TTK m. 1473 emredici mahiyette değildir; sigorta sözleşmesi ile rizikonun gerçekleşme anı farklı bir an olarak belirlenebilir³⁴. Olay ile rizikonun gerçekleşmesinin farklı olduğu sigorta sözleşmelerinde, olayı bildirme ayrı bir yükümlülük olarak değerlendirilmelidir³⁵.

Sorumluluğu gerektiren olayın sigorta sözleşmesinin akdinden ve sigorta süresinden önce gerçekleştiği hâllerde, kuvvetle muhtemel sigortalı on gün içinde TTK m. 1475/1'de öngörülen bildirim yükümlülüğünü yerine getiremeyecektir. Ancak bu hâlde, olayın mahiyetine göre sözleşme öncesi veya esnasındaki beyan yükümlülüğünün mevcut olduğuna dikkat etmek gerekir³⁶.

Kanun'da, olayın ve aşağıda ele alınacağı üzere tazminat talebinin bildirilmesinden bahsedilmiş ancak zararın bildirilmesinden söz edilmemiştir. Bu bakımdan zararın gerçekleşmesi ile sorumluluğu gerektiren olay öğrenilmişse, zararın gerçekleştiğini bildirmek TTK m. 1475/1'de yer alan bildirim yerine geçer.

Yayıncılık 2022) 1089.

30 Doktrinde *Can*, sözleşme yapmaya yetkili acente ile aracı acenteye yapılacak bildirimler bakımından bir ayrıma giderek, aracı acentenin TTK m. 110'da yer alan yükümlülüğüne rağmen kendisine bildirilen durumdan sigortacıyı haberdar etmemesi hâlinde sigortacının keyfiyeti bildiğinin varsayılmamasının daha uygun düşeceğini ifade eder. Bkz. *Can* (n 28) 82.

31 Abdulhamid Oğuzhan Hacıömeroğlu, *Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (On İki Levha 2022) 105.

32 Kemal Şenocak, *Mesleki Sorumluluk Sigortası* (Turhan Kitabevi 2000) 79–80; Ulaş and Bektaş (n 5) 846.

33 “6102 sayılı TTK'nın 1475. maddesinde düzenlenen bildirim yükümlülüğünün ihlal edildiği, davalının yazılı onayı alınmadan mal sahibine ödeme yapıldığı gerekçesiyle de davanın reddi-ne karar verilmiş ise de 07.10.2013 tarihinde riziko gerçekleştiikten sonra davacı tarafta davalıya hasar ihbarında bulunulduğu ve ilk ekspertiz çalışmasının 09.10.2013 tarihinde yapılp ekspertiz raporunun da 15.11.2013 tarihinde düzenlenmesine rağmen davalı ... şirketince 06.01.2014 tarihli yazı ile hasarın teminat dışı olduğundan bahisle ödeme yapılmayacağını bildirdiği görülmüştür”. Bkz. Yargıtay 11 HD, E 2017/633 K 2017/3985, 22.06.2017 < karararama.yargitay.gov.tr > Erişim Tarihi 06 Kasım 2024.

34 Kara (n 9) 318.

35 Mesela hekimlerin tıbbî sorumluluğuna dair Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (hekim sorumluluk sigortası) Genel Şartları'nda (RG 21.07.2010/27648), tazminat talebinde bulunulması rizi-konun gerçekleşme anı olarak kabul edilmiştir; nitekim bu tür sigorta sözleşmelerinde sorumluluğu gerektirecek olayın önceden ve ayrıca bildirilmesi gerekir. Bkz. Ünán, *Cilt II* (n 7) 318; Kübra Yetiş Şamlı, ‘Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin / Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri’ in Samim Ünán and Emine Yazıcıoğlu (eds), *Sigorta Hukuku Sempozyumu* (2018th edn, On İki Levha Yayıncılık) 567.

36 Ünán, ‘Hukuksal Koruma Edimi’ (n 5) 444.

2. Tazminat Talebinin Bildirilmesi

Sigortalı, kendisine yöneltilen tazminat talebini aksi kararlaştırılmamışsa *derhal* sigortacıya bildirir (TTK m. 1475/2). Sigorta himayesini tetikleyen vaka, tazminat talebidir; tazminat talebi söz konusu olmadığı sürece, sigortacının somut bir adım atmak zorunda olmadığı ifade edilmiştir³⁷. Nitekim TTK m. 1476/1 bağlamında sigortacının, savunmaya yardım edip etmeyeceğini sigortalıya bildirmesi, tazminat talebinin kendisine bildirilmesinden sonraki ilk somut adımdır.

Tazminat talebinde bulunulması; üçüncü bir kişinin, poliçe sahibinden bir tazminat talebi olduğunu ileri sürdüğünden bahisle, talebini takip edeceğini gösteren ciddi bir beyanda bulunmasıdır³⁸. Tazminat talebi, dava yolu ile ileri sürülebileceği gibi; icra takibi veya arabuluculuk müzakeresi başlatmak, ihtarname çekmek³⁹, mutazarrırın takas veya mahsup beyanında bulunması ile de ileri sürülebilir⁴⁰. Mamafih mutazarrırın gelecekte tazminat talep edeceği yönündeki beyanlar veya sigortalının bu yöndeki öznel endişeleri, tazminat talebi olarak değerlendirilemez⁴¹. Hakeza delil tespitine yönelik dava veya girişimler, sigortalının kendisine yönelik bir tazminat talebi hazırlığında bulunulduğunu hissettirse de her zaman için TTK m. 1475 bağlamında somut bir tazminat talebi olarak değerlendirilemez⁴². Mesela birden fazla muhtemel sorumlunun olduğu hâllerde zararın sebebi, miktarı veya zarardan kimin sorumlu olduğuna yönelik delil tespiti faaliyetleri, somut bir tazminat talebi olarak kabul edilmez⁴³. Lâkin mutazarrırın, meydana gelen zarardan sadece sigortalıyı sorumlu tuttuğuna dair bir şüphe yoksa mesela delil tespiti sadece zarar miktarını belirlemeye yönelik ise, TTK m. 1475/2'ye göre bildirimde bulunmak icap eder⁴⁴.

Sigortacının, hukukî koruma teminatını işletip işletmeyeceğine veya işletecekse hangi stratejileri ve usulleri benimseyeceğine karar verebilmesi için bildirim, sigortacının üzerine düşenleri gereği gibi yapmasına imkân verecek ölçüde tafsilatlı olması icap eder⁴⁵. Bittabi bu, sigortalıya yöneltilen tazminat talebinin şekli ile yakından ilgilidir. Dava yolu ile sigortalıya başvurulması hâlinde sigortalının bildirimine dava dilekçesini eklemesi beklenir. Ancak sözlü bir talebin, daha sathî olması tabiidir. Bu hâlde sigortalıya düşen, tazminat talebini tüm kapsamıyla sigortacıya bildirmektir. Bu bakımdan, sadece dava açıldığına dair bilgi ve belgelerin değil, kendi uhdesinde olan ve ispata elverişli tüm bilgi ve belgelerin sigortacıya iletilmesi yerinde olacaktır⁴⁶.

37 Ünan, *Cilt II* (n 7) 319. Bununla birlikte aşağıda Bölüm IV-B-2'de ele aldığımız üzere, sigortacının hukukî koruma teminatı kapsamındaki yükümlülükleri, sigortalıya yönelik herhangi bir tazminat talebi olmaksızın da muaccel hâle gelebilir.

38 Littbarski (n 12) §5 Rn. 33; Ünan, *Cilt II* (n 7) 320; Prölss and others (n 1) §100 Rn. 14.

39 Günay (n 23) 226.

40 Prölss and others (n 1) §100 Rn. 14; Ünan, *Cilt II* (n 7) 320.

41 Littbarski (n 12) §5 Rn. 34.

42 BGH, IV ZR 115/03 (KG Berlin), 09.06.2004 <recht und schaden (r+s), 31(10), 2004 s. 411>

43 Mamafih delil tespitine yönelik bu girişimleri, yerine göre TTK m. 1475/1'e göre olayın bildirilmesi veya TTK m. 1444 bağlamında beyan yükümlülüğü kapsamında değerlendirmek mümkündür.

44 OLG Dresden, Urt. v. 20.12.2022 – 4 U 492/22, *recht und schaden* (r+s), 50(19), s. 859.

45 Ünan, *Cilt II* (n 7) 320.

46 Andrew Janquitto, 'Insurer's Duty to Defend in Maryland' (1988) 18 University of Baltimore Law Review 1, 31.

Sigortalı, dava dışı yollarla kendisine yöneltilen tazminat talebini TTK m. 1475/2'ye göre sigortacıya bildirdikten sonra; dava açılması, arabuluculuğa başvurulması, ihtarname çekilmesi gibi yeni gelişmelerden de sigortacıyı haberdar etmelidir⁴⁷. Bittabî sigortacı, daha önceki bildirimler üzerine savunmayı üstlenmişse, bunları bildirmeye gerek yoktur. Sigortalının sorumluluğunu gerektirecek olayı TTK m. 1475/1'e göre kendisine bildirmesi üzerine sigortacı, kendince birtakım sebeplerle hukukî koruma teminatı sağlamayı açıkça reddetmişse; sigortalının TTK m. 1475/2'ye göre tazminat talebini bildirme yükümlülüğünün olmadığını kabul etmek gerekir⁴⁸. Lâkin kanaatimizce, sigortacının davanın her safhasında savunmaya katılması mümkün olduğundan, sigortacının savunmaya yardım etmeksizin kesinleşen tazminatı ödemeyi kabul ettiği hâllerde de yeni gelişen durumları sigortacıya bildirmesi muhtemel uyumsuzluklara mahal vermemek bakımından yerinde olur.

Tazminat esaslı teoriye göre ise rizikonun gerçekleştiği an, sorumluluğu gerektirecek olay ve zararın gerçekleşmesinden farklı olarak, tazminat talebinin ileri sürüldüğü andır⁴⁹. Bu esasın benimsendiği sigortalarda, tazminat talebinde bulunulması aynı zamanda rizikonun da gerçekleşmesi anlamına gelir⁵⁰. Bu tür sigortalarda, TTK m. 1475/2 ve m. 1446/1'de ifadesini bulan bildirim ve beyanlar büyük ölçüde örtüşür.

3. Hukukî Koruma Teminatının Muaccel Olması ve Zamanaşımı

Sigortacının hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünün ne zaman muaccel olacağına dair TTK m. 1427'ye atf yapılmıştır (TTK m. 1475/2)⁵¹. Buna göre hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğü, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde rizikonun bildirilmesinden kırk beş (45) gün sonra muaccel olur (TTK m. 1427/2)⁵². TTK m. 1427/1'de sigorta tazminatının nakdî veya aynî olarak ödeneceği hüküm altına alınmış; bu esastan olmak üzere TTK m. 1427/2'deki muacceliyet zamanı ise bu ödeme usulleri nazara alınarak düzenlenmiştir. Mamafih hukukî koruma teminatı, bir iş görme edimi olarak, sigortalıya hukukî yardımda bulunmak veya sigortalının savunmasının üstlenmek suretiyle de yerine getirilebilir. Bu bakımdan, farklı ihtimâllere göre muacceliyet zamanını tafsilatlı olarak değerlendirmek icap eder.

47 Ünân, *Cilt II* (n 7) 321.

48 ibid 326.

49 Hacıömeroğlu (n 31) 94.

50 Bkz. Tıbbî Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.1.

51 Alman VVG m. 106'da ise hukukî koruma teminatı bakımından ayrı bir muacceliyet süresi öngörülür; bu kapsamdaki masraflara dair hesaplamanın sigorta ettiren tarafından kendisine bildirilmesinden itibaren 2 (iki) hafta içinde ödeneceği ifade edilmiştir.

52 TTK m. 1476/1'de sigortacının, hukukî koruma teminatı ile ilgili kararını sigortalıya bildirmesi için öngörülen beş (5) günlük süre, kural olarak muacceliyet süresi sayılamaz. Nitekim sigortacı, bu beş (5) günlük süre zarfında hareketsiz veya sessiz kalmış olsa dahi temerrüde düşmüş sayılmayacak, hukukî koruma teminatını savunmaya yardım etmeksizin kesinleşen tazminatı ödemek suretiyle işletmeyi tercih etmiş olacaktır. (TTK m. 1476/1 ve 4). Ancak, sigorta sözleşmesinde hukukî yardımda bulunmak mutlak bir yükümlülük olarak öngörülmüşse; bu beş (5) günlük sürenin dolması ile birlikte sigortacının temerrüde düştüğünü kabul etmek gerekir.

Sigortacı, sigortalıya hukukî yardımda bulunmayı tercih etmişse; TTK m. 1476/1 ve 2 hükümlerinden anlaşıldığı üzere, sigortalıya yardım etmeye ve süreci üstlenmeye *derhal* başlayacaktır⁵³. Bu hâlde bir iş görme edimi söz konusu olduğundan, TTK m. 1427 hâlin icabına uygun düşmemektedir⁵⁴. Kanaatimizce sigortacının, savunmayı üstlendiğinin bildirilmesi ile birlikte kural olarak sigortalı meseleden elini çekecek ve sigortacının savunmaya yardım etme yükümlülüğü muaccel olacaktır. Bir başka ifade ile bu hâlde kırk beş günlük bir süreden söz etmek mümkün değildir.

Sigortacı, hukukî yardımda bulunmaksızın kesinleşen tazminatı ödemeyi tercih etmişse; hukukî koruma giderlerinin, sigortacının araştırmalarının bittiği veya en geç kırk beş gün içinde karşılanması gerekir⁵⁵. Bu lafzî yoruma göre, dava sürerken yapılan her masraf sigortacıya bildirilecek ve her bir masraf için ayrı ayrı ödeme tarihleri söz konusu olacaktır. Kanaatimizce bu usul, işleyiş bakımından meşakkatli ve verimsiz olacağından; hukukî koruma giderlerinin, dava veya süreç sonunda kesinleşen tazminatla birlikte veya tazminata hükmedilmediği hâllerde ayrıca ödenebilmesi gerekir. Sigortacının avans verme yükümlülüğü⁵⁶ dikkate alındığında, herhangi bir mağduriyet de söz konusu olmayacak; sigortacı, gereken araştırmaları yaparak, en geç kırk beş gün içinde hukukî koruma giderlerini ödeyecektir. Bununla birlikte toptan bir ödeme yapılması, masrafların her birinin ayrı ayrı teminat kapsamında olup olmadığı değerlendirilmesini engellemez⁵⁷. Doktrinde, kesinleşen tazminatın en geç kararın icraya konulduğu an ödenebileceği ifade edilmiştir⁵⁸. Mamafih hukukî koruma masrafları, zarar gören lehine hükmolunan tazminattan farklı bir tazminat kalemi olduğu gibi, sigortacının bağımsız bir yükümlülüğüdür. Kaldı ki, hukukî koruma masrafları, yargılama giderlerini aşacak mahiyette olabilir. Bu esastan olmak üzere hukukî koruma masraflarının muacceliyetini, kesinleşen tazminat kararının icrasına bağlamak kanaatimizce yerinde olmayacaktır. Bilhassa sigortalının yargılama sürecinde ve yargılama giderleri dışında birtakım hukukî koruma masrafları yapmış olması hâlinde, bu nüans daha mühim ve belirgin hâle gelecektir.

Hukukî koruma giderlerinin karşılanmasına dair özel bir düzenleme olmadığından, zamanaşımı hususunda TTK m. 1420 ve 1482 hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁵⁹. Zamanaşımı süresi, alacağın muaccel olacağı tarihten, bir başka ifade ile en geç tazminat kararının kesinleşmesi ve keyfiyetin sigortacıya bildirilmesinden kırk beş gün geçmesinden itibaren, iki yıl içinde dolacaktır. Bununla birlikte sigortalının talep hakkı, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar (TTK m. 1482). Kanaatimizce hukukî koruma teminatının asli bir yükümlülük olması ve bu yükümlülüğün muacceliyetine dair TTK m. 1427'ye atıf yapılması karşısında, on yıllık sürenin başlangıcı olarak sigorta sözleşmesinde belirtilen asli rizikonun gerçekleşmesi değil; hukukî koruma

53 Samim Ünan, 'Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı İle İlgili Bazı Sorunlar', *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar XXXII 21 Aralık 2018* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020) 159.

54 Hükmün bir başka açıdan eleştirisi için bkz. Kender (n 20) 322.

55 Ünan, *Cilt II* (n 7) 322.

56 Bkz. Aşağıda bölüm III-B.

57 Ünan, *Hekim Sigortası* (n 17) 45.

58 Ünan, *Cilt II* (n 7) 322.

59 Ünan, 'Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı' (n 53) 179.

teminatının muaccel olmasını kabul etmek gerekir⁶⁰. Nitekim zamanaşımının düzenlendiği TTK m. 1482'de “sigorta konusu olay” mefhumunu, zararın sebebi olarak telakki etmek gerekir⁶¹.

B. ZORUNLU İŞLEMLERİN YÜRÜTÜLMESİ

Sigortalı; sigortacının takdir hakkını ne yönde kullanacağını, kendisine bildirmesi için gereken beş (5) günlük süre içinde, yapılması gereken zorunlu işlemleri yürütür (TTK m. 1476/2).

Zorunlu işlemler, sigortalının hak kaybının söz konusu olmaması için yapılması gereken veya sigortacının ödeyeceği tazminat miktarının veya karşılaşılabilecek iş yükünün artışı önleme amacıyla matuf işlem ve tedbirlerdir. Bu bakımdan “zorunluluk”, sadece yükümlülükleri değil; külfetleri de kapsayacak surette değerlendirilmelidir. Bu esastan olmak üzere, sigortalının ve dolayısıyla sigortacının haklarını korumaya yönelik ihtar, ihbar ve beyanları ve bunlara yönelik itirazları bu bapta zikretmek mümkündür⁶². Nitekim kural olarak sigortalı, kendisine yönelik tazminat taleplerine karşı birtakım bildirimlerde ve itirazlarda bulunmak için sigortacının talimatını beklememelidir⁶³. Bir başka ifade ile adeta sigorta yokmuşçasına özen göstermelidir⁶⁴.

Sigortalı ve sigortacının, birbirlerine yapacakları bildirimleri mektup gibi geleneksel usullerle yaptıkları varsayılsa dahi, sigortalının zorunlu işlemleri yürütmekle yükümlü olduğu süre on veya on beş günü geçmeyecektir. Kanun'un lafzı, yoruma mahal vermeyecek kadar açık olduğu için, sigortalının bildirimini sigortacıya ulaştıktan itibaren beş (5) gün sonra, “TTK m. 1476/2'deki zorunlu işlemleri yürütme yükümlülüğü”nün sona erdiğini kabul etmek gerekir. Ancak bu hâlde dahi sigortalının, hak kaybına uğramamak için yapması lâzım gelen işlemleri gerçekleştirmesi gerekir. Bu işlemlerin yapılmaması sebebiyle sigorta tazminatında bir artış söz konusu olursa, TTK m. 1476/2'nin değil, TTK m. 1448'de ifadesini bulan zarar önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğünün ihlali söz konusu olabilecektir⁶⁵.

C. BİLDİRİM VE ZORUNLU İŞLEMLERİN YÜRÜTÜLMESİ YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN İHLÂLİ

Sigortalının TTK m. 1475'de ifadesini bulan bildirim yükümlülüğünü ihlâl etmesi hâlinde TTK m. 1446/2 ve 3 hükümlerinin kıyas yolu ile uygulanacağı ifade edilmiştir (TTK m. 1475/3). Buna göre TTK m. 1475'e göre bildirim hiç veya gereği gibi yapılmamasının, sigortacının ödemesi gereken tazminatta artışa neden olması hâlinde, sigortalının kusurunun ağırlığına göre tazminattan

60 Bkz. Ünan, *Cilt II* (n 7) 321; Alman hukukundaki farklı mülahazalar için bkz. Prölss and others (n 1) §101 Rn. 12. Hakeza Ünan, TTK m. 1482'de geçen 'sigorta konusu olay' mefhumunu, 'zararın sebebi' olarak telakki etmiş; nitekim hukuki koruma teminatında zararın sebebi tazminat talebinde bulunulmasıdır. Bkz. değerlendirmeler için bkz. Ünan, 'Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı' (n 53) 160.

61 Bkz. ilgili değerlendirmeler için Ünan, 'Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı' (n. 53) 160.

62 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 4.

63 ibid §100 Rn. 4.

64 Demir (n 5) 331.

65 Ünan, *Cilt II* (n 7) 334.

indirime gidilebilecektir (TTK m. 1446/2)⁶⁶. Sigortalının kendisine yöneltilen tazminat talebini, dava açıldığı anda değil de dava devam ederken yahut dava süreci tamamlandıktan sonra kesinleşen karar ile sigortacıya bildirmesi hâlinde dahi, hukukî koruma masraflarını talep etme hakkının zayıf olmadığına altını çizmek gerekir⁶⁷. Bu hâlde, TTK m. 1446/2'de öngörülen şartların varlığı hâlinde, hukukî koruma giderlerinden indirime gidilebilecektir. Bu bakımdan, sigortalının TTK m. 1475'e göre yapması gereken bildirim bir yükümlülüğün ziyade külfet olarak tavsifi mümkündür⁶⁸.

Mamafih hukukî koruma teminatının sağlanabilmesi için evvelâ, sigortacının bu ihtiyacı öğrenmesi icap eder. Nitekim TTK m. 1476/1'de yapılan atıf ile sigortacının yardımcıları ve bildirim yükümlülüğünün düzenlendiği TTK m. 1475 arasında açıkça rabta kurulmuştur. Bu esastan olmak üzere bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi hâlinde, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğü muaccel hâle gelmeyecektir⁶⁹. Hakeza sigortalı, gerekli bilgi ve belgeleri vermemişse de; hukukî koruma teminatı muacceliyet kesbetmez⁷⁰. Bu hâlde sigortacı, kendisinden edimini yerine getirmesinin istenmesi şartları ilk olarak hangi anda tamamlanırsa, o andan başlayarak sorumlu tutulabilmelidir⁷¹.

Sigortalı, TTK m. 1475'deki bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyerek, tazminat sürecini doğrudan veya kendi tayin ettiği avukatı yürütebilir ve neticesinde aleyhine tazminata hükmolunabilir. Bu hâlde dahi hukukî koruma masraflarında indirime gidilebilmesi için sigortacının, davayı kendisinin yürütmesi hâlinde, davanın neticesinin değil, hukukî koruma masraflarının daha az olacağını ispat etmesi icap eder. Mesela sigortacı davayı yürütmüş olsaydı tazminata hükmolunmayacağını ispat etse dahi, bu ancak asıl tazminat için indirim sebebi olabilir. Mamafih çoğu zaman, davanın neticesinin farklı olması, yargılama giderlerinde de lehe birtakım değişiklikleri de beraberinde getirecektir. Dava veya icra takibi yoluyla ileri sürülmemiş olan bir tazminat talebinin ise sigortacıya derhal bildirilmemiş olması, genellikle tazminat tutarında bir artışa yol açmayacaktır⁷².

66 Bkz. Yargıtay 11 HD, E 2018/756 K 2019/2790, 09.04.2019: “Dosya kapsamı uyarınca davacı işverenin rizikoyu doğuran iş kazasını davalı sigortacıya 6762 sayılı TTK 1292. (6102 sayılı TTK 1475) maddesi çerçevesinde bildirimde bulunmadığı, davacının sigortacıya rizikoyu doğuran olayla ilgili bildirimini, Çorum İş Mahkemesinde kendi aleyhine 03/12/2007 tarihinde dava açılmasından sonra 30/05/2011 tarihinde yaptığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, davalı sigortacıya bildirim gecikmesinin yapıldığından söz edilemeyeceğinden davacının bu duruma kendi kusuru ile sebebiyet verdiğinin kabulü ile 6762 sayılı TTK 1292/3 maddesi çerçevesinde sigortacının ödemekle yükümlü olduğu faizden indirim yapılmayacağı hususunun tartışılmaksızın, karar gerekçesinde bu hususa değinilmeden hüküm kurulması doğru olmamış ...” <karararama.yargitay.gov.tr> Erişim Tarihi 12 Aralık 2024. Bununla birlikte Kender, yaptırımın görevin amacına göre belirlenmesi ve bu yükümlülüğün ihlâline bağlı olarak tazminattan indirim yapılması için kusur aranmaması gerektiği kanaatinde. Bkz. Kender (n 20) 322–323.

67 Bkz. Kayhan and Günergök (n 22) 226. Bununla birlikte doktrinde, yükümlülüğün kasten ihlâli hâlinde bu neticenin öngörülebilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, *Hekim Sigortası* (n 17) 33.

68 Sigorta sözleşmeleri bakımından yükümlülük ve külfet kavramları hakkında tafsilatlı izahat için bkz. Yunus Alhan (n 11) 817–823. Kanun'da öngörülen bu davranış kuralının, hukukî niteliği külfet olarak tespit edilmiş olmasına rağmen; yine Kanun'da öngörülen terminolojiye sadık kalınarak bu çalışmada “yükümlülük” ibaresinin kullanılmasında tercih edilmiştir.

69 Bkz. Haydar Arseven, *Sigorta Hukuku* (2. Baskı, Beta Basım Yayım 1991) 149; Ünan, *Cilt II* (n 7) 323.

70 Ünan, *Cilt II* (n 7) 322.

71 ibid 323.

72 ibid 321.

III. SİGORTACININ HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. SORUMLULUK KONUSUNU İNCELEME HAK VE YÜKÜMLÜLÜĞÜ İLE SİGORTACININ MUHTEMEL DAVRANIŞ BİÇİMLERİ

1. Genel Olarak

Sigortacı, kendisine bildirimde bulunulmasından itibaren beş (5) gün içinde savunmaya yardım edip etmeyeceğini sigortalıya bildirecektir (TTK m. 1476/1). Bu bildirim, şekli olarak sigortacının hukukî yardımda bulunup bulunmayacağını, maddî bakımdan ise mutazarrırın iddiaları karşısında sigortacının kanaatlerini yansıtır. Sigortalının, bu hususlarda bilgilendirilmeyi beklemesi tabiidir ve bir anlamda haktır. Bu esastan olmak üzere sigortacı, sorumluluk sorununu incelemekle yükümlüdür⁷³. Mutazarrırın taleplerinin haklılığı veya haksızlığına karar vermek, sorumluluk sorununu inceleme yükümlülüğünün konusuna dâhildir⁷⁴. Bu incelemenin yapılması, tazminat talebinin sigortalının malvarlığına ne derece bir tehdit oluşturduğunun tespit edilmesi için şarttır⁷⁵.

Sigortacı, sorumluluk konusunu inceledikten sonra, ne şekilde davranacağına karar verecektir. Sigortacının bu safhada bir takdir yetkisi vardır; lâkin bu takdir yetkisinin, sigortacının işletme stratejisi ile ilgili olmadığı, daha ziyade maddî hukuk bakımından sorumluluğunun mahiyeti ve sigortalıyı himaye görevi ile alâkalı olduğu ifade edilmektedir⁷⁶. Buna göre sigortacı, kendi işletme menfaatlerini göz ardı ederek, salt sigortalının himayesine odaklanmalıdır. Mamafih biz bu kanaate katılmamaktayız; sigortacı, sigortalıya karşı yükümlülüklerini dürüstlük ve azami iyi niyet kaidelerine uygun ve sigortalının hak ve menfaatlerini gözeterek şekilde yerine getirdikten sonra, kendisi için en mâkûl ve kazançlı yolu tercih edebilmelidir. Hakeza sigortacının takdir yetkisini hatalı kullanması da sigorta ettirene yükümlülüklerinden imtina hakkı vermez⁷⁷.

2. Teminat Kapsamını Belirleme

Sorumluluk sorununu inceleyen sigortacı, evvelâ hukukî koruma talebinin sigorta himayesi kapsamında olup olmadığına kanaat getirecektir.

a. Kural: Mutazarrırın İddiaları Teminat Kapsamını Belirler

Teminatın kapsamı, kural olarak mutazarrırın iddialarına göre belirlenir⁷⁸. Lâkin bu hâlde, başlangıçta ileri sürülmeyen ve fakat daha sonra ileri sürülebilecek talepler kapsam dışı kalabilecektir.

73 Şenocak (n 32) 161; Prölss and others (n 1) §100 Rn. 10; Langheid and Wandt (n 1) §100 Rn. 7; Boris Kramer, 'Das Beurteilungsermessen Des Betriebshaftpflichtversicherers Und Die Geschäftsschädigende Festlegung Auf Abwehrschutz' (2008) 35 recht und schaden (r+s) 1, 3; *Urteil vom 20111980 – IVa ZR 25/80* [1980] BeckRS 2016 4428 (BGH).

74 Bkz. Kramer (n 73) 2.

75 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 787; Alhan (n 11) 826.

76 Kramer (n 73) 2.

77 ibid.

78 Bkz Paul Bates and Simon A Clements, 'Liability Insurance Coverage Disputes: Acting for the Insured' (1994) 16 Advocates' Quarterly 169, 192; Janquitto (n 46) 7; Prölss and others (n 1) §100 Rn. 16. Donna Gaetano, 'Duty to Defend: The Judicial Construction of Insurance Contracts' (1984) 6 University of Hawaii Law Review 721, 726; Alan B Hudson and Martin L Palleson, 'Liability Insurance and the Duty to Defend' (1992) 50 Advocate (Vancouver Bar Association) 847,

Binaenaleyh, mutazarrırın taleplerine (dava dilekçesine) harfiyen bağlı kalmaktansa; sigortacının objektif ihtisas bilgisine göre, muhtemel taleplerin de teminat kapsamında değerlendirilmesi gerekir⁷⁹. Hakeza aynı şekilde, salt ilk talepte (mesela dava dilekçesinde) yer verildiği için, bir rizikonun teminat kapsamında olduğuna kanaat getirmek her zaman mümkün değildir⁸⁰.

Mesela sigortalının kasten verdiği zararlardan doğan tazminat talepleri, açıkça teminat kapsamı dışındadır (TTK m. 1477). Bu bakımdan, sadece mutazarrırın sigortalının kasten zarar verdiği iddialarına göre teminat kapsamını belirlemek, sigortalının mâkûl beklentileri ile uyumsuz. Dürüstlük kuralları dairesinde, mutazarrırın iddialarının en azından sigortalı ile tartışılması gerekir. Bu esastan olmak üzere tazminat talebinde, sigortalının kasten verdiği bir zarardan söz edilmesine rağmen sigortalının kastı olmadığı yönündeki iddiası, sigortacı tarafından mutlaka ciddiye alınmalıdır⁸¹.

b. Kısmen veya Tamamen Teminat Kapsamı Dışında Kalan Hâller ve Muğlak Talepler

Mutazarrırın birden fazla talebinden bazılarının teminat kapsamında olmaması, sigortacıyı yükümlülükten kurtarmaz⁸². Bu ihtimâlde sigortacı, teminat kapsamı dışındaki talepler için, sigortalıya kendi avukatını görevlendirmesini tavsiye edebileceği gibi; savunmanın tamamını sigortalıya bırakarak, davanın neticesine göre sadece masrafları karşılamayı tercih edebilir⁸³. Bilhassa sigortacı ile sigortalı arasında menfaat çatışması ihtimâli var ise savunmanın tamamen sigortalıya bırakılması yerinde olur⁸⁴. Savunmanın sigortalıya bırakıldığı bu hâllerde sigortacı, hukukî koruma masraflarından teminat kapsamı dikkate alınarak orantılı şekilde sorumlu olur⁸⁵.

Mutazarrırın iddialarının muğlak olması hâlinde ise, kanaatimize göre taleplerin teminat kapsamında olduğunun kabulü gerekir⁸⁶. Talebin teminat kapsamında olmadığını henüz sürecin başına tespit edebilmek için, durumun tereddüde mahal vermeyecek surette açık olması şarttır⁸⁷. Şayet teminatın kapsamı, yargılama safhasında netleşirse, tüm masraflar teminat kapsamı dışında bırakılmadan, sigortalıya da korumaya matuf, dengeli bir çözüm getirilmelidir.

3. Muhtemel Davranış Biçimleri

a. Tazminat Talebini Kabul veya Ret

Sigortacı, sorumluluk sorununu inceledikten sonra rizikonun teminat kapsamında bulunmadığı veya sigorta ettirenin birtakım yükümlülüklerini kasten ihlâl ettiği gibi gerekçelerle, hukukî koruma

851.

79 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 783; Gaetano (n 78) 728.

80 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 796.

81 ibid 800.

82 ibid 797; Gaetano (n 78) 728.

83 Barbara Billingsley, 'Caught in the Middle: When Liability Insurance Defence Counsel Encounter Coverage Problems' (2000) 79 Canadian Bar Review 221, 225.

84 Bkz. ibid 238.

85 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 24.

86 Bkz. Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 804; Janquitto (n 46) 16.

87 Bkz. benzer şekilde Ünán, *Cilt II* (n 7) 336.

teminatı sağlama yükümlülüğünün bulunmadığını sigortalıya bildirebilir. Bu hâlde sigortacı, savunmayı üstlenme ve sürecin kontrolünü ele alma hakkından, bir bakıma sürece dair kapsamlı tasarruf yetkisinden feragat etmiş sayılır⁸⁸.

Sigortacı, mutazarrırın taleplerinin yerinde ve teminat kapsamında olduğuna kanaat getirirse; tazminatı derhal ödemek suretiyle yükümlülüğünü yerine getirebilir. Sigortacının bu kararı, sigortalı bakımından, iddiayı kabul, sulh veya birtakım karşı iddialardan feragat manasına gelebileceğinden, aşağıda ayrıca tafsilatlı olarak değinilmiştir⁸⁹.

Sigortacı, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünü bundan başka, iki farklı usulden birini tercih ederek ifa edebilir. Sigortacı, sigortalının savunmasına herhangi bir yardımda bulunmaksızın yargı kararının kesinleşmesini bekleyebileceği gibi⁹⁰; savunmaya yardım edeceğini bildirerek sürece dâhil olabilir ve savunmayı üstlenebilir.

Sigortacının, savunmaya yardımda bulunmaksızın kesinleşen tazminatı ödemeyi tercih ettiği hâllerde, karar kesinleşene kadar herhangi bir yükümlülük altında olmadığı düşünülmemelidir. Mesela yargılama esnasında sigortalı aleyhine ihtiyatî haciz veya teminat gerektiren birtakım işlemlerin gerçekleşmesi hâlinde hukukî koruma teminatının derhal sağlanması icap edebilir⁹¹. Hakeza sigortalı, TTK m. 1474/2 hükmüne göre avans talep ederse; sigortacı bu tercihiğe rağmen kesinleşmeden önce bir ödeme yapmak durumunda kalacaktır.

Savunmaya yardım etmeyen sigortacının, sigortalının aleyhine açılan davada gerekli savunmaları yapıp yapmadığını denetleyerek, sigortalının gereken savunmaları yaptığının anlaşılmasından sonra giderleri ödeme borcunun muaccel olacağı ifade edilmiştir⁹². Mamafih sigortacı, sigortalıyı kurtarma yükümlülüğünü yerine getirme kapsamındaki iş görme edimini hiç yerine getirmeyip, sigortalının tek başına yürütmek zorunda kaldığı sorumluluk davasının sonucuyla bağlı olmadığını iddia edemez⁹³. Sigortalı, ancak ağır ihmâli hâlinde sorumlu tutulabilir⁹⁴. Bir başka ifade ile sorumluluk sorununu inceleme yükümlülüğü, dolaylı da olsa sigortalıya yüklenemez⁹⁵. Nitekim sigortacının sorumluluk sorununu incelememesi, bir sözleşme ihlâlidir⁹⁶. Bu esastan olmak üzere yükümlülüğünü yerine getirmeyen sigortacıya, bir avantaj sağlanması düşünülemez. Aksinin kabulü, sigortacıyı teminatı

88 Janquitto (n 46) 40; *Bindungswirkung des Haftpflichturteils für späteren Deckungsprozess* [1992] BGH IV ZR 314/91 (Düsseldorf), 1993 Neue Juristische Wochenschrift 68; BGH IV ZR 149/03 (OLG Nürnberg) (2007) 2007 Neue Juristische Wochenschrift 2258.

89 Bkz. Aşağıda Bölüm III-C-3.

90 TTK m. 1476/4'de her ne kadar sigortacının savunmaya yardımda bulunacağını bildirmemesi hâlden söz edilmişse de; aynı hükmün 1'inci fıkrasından mülhem olarak sigortacının yardımda bulunmayacağını açıkça bildirmesi hâlinde de kesinleşen tazminatı ödemesi gerektiği kabul edilmelidir. Bkz. Ünan, *Cilt II* (n 7) 337.

91 Bkz. ibid 332.

92 ibid 323.

93 Bkz. *Bindungswirkung des Haftpflichturteils für späteren Deckungsprozess* (n 88).

94 Littbarski (n 12) § 5 Rn. 90.

95 Bkz. BGH IV ZR 149/03 (OLG Nürnberg) (n 88).

96 Theo Langheid, Roland Rixecker, Jens Gal, Joachim Grote, Jens Muschner, Wolfgang Römer, *Versicherungsvertragsgesetz: mit Einführungsgesetz und VVG-Informationspflichtenverordnung: Kommentar*, 7. Auflage, CH Beck, 2022, §101 n. 23.

reddetmekten ve savunmaya yardımdan imtina etmekten caydırır⁹⁷. Kanaatimize göre böyle bir denetleme yetkisinin varlığı, ancak sigorta ettiren ve sigortalının TTK m. 1448'de öngörülen zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü bağlamında söz konusu olabilir. Nitekim riziko teminat kapsamında olduğu sürece kural olarak, sigortacının herhangi bir araştırmasına gerek olmaksızın hukukî koruma giderleri muaccel olacaktır.

b. İhtirazî Kayıtlı Üstlenme

Sigortacının, herhangi bir çekince koymaksızın savunmayı üstlenmesinin, aslî ve bağımsız bir yükümlülük olduğu, bu bakımdan asıl tazminatın teminat kapsamında olduğu anlamına gelmeyeceği ifade edilmiştir⁹⁸. Nitekim sigortacının sonrasında yapacağı değerlendirmeler veya yargılama süreci neticesinde, asıl tazminat talebinin teminat kapsamı dışında olduğu anlaşılabilir. Mamafih sigortacının savunma stratejisi ve uygulamaları, sigortalıda asıl tazminatın da teminat kapsamında olduğu hususunda haklı bir beklenti oluşturuyorsa kanaatimizce, rizikonun teminat kapsamında olduğunu kabul ettiği anlamına gelir⁹⁹. Yine kanaatimize göre, asıl tazminat için mevzubahis olan bu tartışmanın, savunma giderleri bakımından yeri yoktur. Şayet sigortacı savunmayı, herhangi bir çekince koymaksızın üstlenmişse, hukukî koruma ve savunma giderlerinin teminat kapsamında olacağı açıktır.

Sigortacı savunmayı üstlenmekle, davanın muhtevasına ve münderecatına hâkim olur ve daha sonrasında teminat kapsamına dair sigortalıyla yaşanabilecek uyuşmazlıklar bakımından bilgi avantajı elde eder. Bu bakımdan savunmayı üstlenme yetkisini kullanmakla, tazmin etme yükümlülüğünü reddetmek, özünde birbiriyle çelişir¹⁰⁰. Nitekim bu meselenin tartışıldığı *San Diego Federal Credit Union v. Cumis* davasında sigortacı, sigortalı adına avukat görevlendirmiş ancak tazminatı talebini reddetme hakkını saklı tutmuştur. Mahkeme ise bunun bir menfaat çatışmasına sebep olabileceğini, sigortalının bilgilendirilerek rızasının alınması gerektiğini, aksi takdirde sigortalının bağımsız olarak görevlendireceği avukatın masraflarının sigortacı tarafından karşılanması gerektiğini ifade etmiştir¹⁰¹. Kanaatimizce de sigortacının, hukukî koruma teminatını işletirken, geniş kapsamlı ihtirazî kayıtlar ve başkaca şartlar koyarak sigortalıda belirsizlik yaratmaya hakkı olmadığı gibi¹⁰²; sigortalıyı temsil ettiği için elde ettiği bilgi avantajını da sigortalı aleyhine kullanması düşünülemez. Bu bakımdan ihtirazî kayıt söz konusu olacaksa, konusu açık ve anlaşılır şekilde gösterilerek sigortalı bilgilendirilmeli, genel geçer ifadelerle yetinilmemelidir. Asıl tazminatın karşılanmasına

97 James M Fischer, 'Insurer or Policyholder Control of the Defense and the Duty to Fund Settlements' (2002) 2 Nevada Law Journal 1, 2.

98 Ünán, *Cilt II* (n 7) 334; Marc Anschlag and Joachim Kummer, *Münchener AnwaltsHandbuch Versicherungsrecht* (Knut Höra and Arno Schubach eds, 5., überarbeitete und erweiterte Auflage, CH Beck 2022) § 12 Rn. 181. Aksi yönde bkz. *BGH IV ZR 149/03 (OLG Nürnberg)* (n 88).

99 Bkz. Janquitto (n 46) 42.

100 Bates and Clements (n 78) 196.

101 Bkz. Graeme Mew and R Reena Lalji, 'The Insurance Defence Lawyer's Conundrum: Conflicts of Interest and Ethical Dilemmas between Insurer and Insured' (2003) 26 *Advocates' Quarterly* 429, 431.

102 Armbrüster (n 4) 444.

dair sigortacı ve sigortalı arasındaki muhtemel bir uyuşmazlıkta da, ihtirazî kayıt düşülen hususlar dışındaki meseleler ileri sürülemezdir.

B. AVANS VERME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Sigortacının, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünü, sigortalıya hukukî yardımda bulunmaksızın kesinleşen tazminatı ödemek suretiyle ifa etmesi mümkündür. Sigortalı, karar kesinleşene kadar (veya TTK m. 1476/2'ye göre zorunlu işlemleri yürütürken), yargılama giderleri ve avukatlık veya hukukî mütalaa ücretleri gibi masraflara kendisi katlanacaktır. Sigortalı bu hâllerde ciddi iktisadî sıkıntılara girebilecek ve adeta karar kesinleşene kadar kaderine terk edilmiş olacaktır. Kanun koyucu, sorumluluk sigortalarının amacı ile bağdaşmayacak bu neticeyi engellemek adına, TTK m. 1474/2 ile avans verme yükümlülüğünü düzenlemiştir. Avans vermek, sigortacının bir yükümlülüğü olarak düzenlendiği için, dava konusu yapılması da pekâlâ mümkündür¹⁰³.

Avans ödeme yükümlülüğünün ne zaman muaccel olacağı Kanun'da düzenlenmemekle beraber doktrinde sigortalının talebi üzerine ve sigortacının araştırmalarının bittiği veya bitmiş olması gereken anda muaccel olacağı ifade edilmiştir¹⁰⁴. Avansla ilgili olarak TTK m. 1427/3'de yer alan şartların yerine getirilmesine de gerek yoktur¹⁰⁵. Bu bakımdan muacceliyet için kırk beş günlük bir süre, avansın mahiyeti ve amacı bakımından da fazladır. Avans, hukukî koruma masraflarının bir cüzü olduğu için, avans kapsamında yapılacak masrafların da prensip olarak mâkûl olması gerekir¹⁰⁶. Mamafih, avans kapsamında yapılacak giderlerin mâkûl olup olmadığına dair değerlendirme, talebin teminat kapsamında olup olmadığı ile sınırlıdır¹⁰⁷. Bir başka ifade ile sigortacı, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünün bulunmadığı hâllerde, avans vermekle yükümlü değildir¹⁰⁸ ve bu hususu avans talebini karşılamadan önce değerlendirecektir. Teminat kapsamı, mutazarrırın başvurusuna ve sağladığı belgelere göre belirlenir¹⁰⁹. Bu bakımdan sigortacı veya mahkemenin, mutazarrırın talebi ve iddiaları ile sigorta poliçesindeki teminat kapsamının karşılaştırılması ile sınırlı bir inceleme yapması yeterlidir¹¹⁰. Mutazarrırın ilk talebi, teminat kapsamında olmasa dahi, daha sonra genişlemesi hâlinde teminat kapsamına girebilir ve sonradan avans talep edilebilir.

Sigortacı, TTK m. 1476/1'e göre, savunmayı üstlenmişse, avans ihtiyacı söz konusu olmayacaktır¹¹¹. Lâkin sigortacının savunmayı üstlenmesi, sigortalının davadan tamamen elini çekmiş olması anlamına gelmeyeceğinden, birtakım iş ve işlemlerin gerçekleştirilmesi hususunda bir iş bölümü yapılarak bunlar sigortalıya bırakılmışsa, avans ödenmesi pek tabii mümkündür.

103 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 65; Prölss and others (n 1) §101 Rn. 27.

104 Ünan, *Cilt II* (n 7) 322.

105 Ali Haydar Yıldırım, *Sigorta Tazminatı ve Bedelinin Muacceliyeti* (TTK m. 1427) (Seçkin Yayıncılık 2020) 312.

106 Bkz. Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 353; Ulaş and Bektaş (n 5) 853.

107 Doktrinde benzer bir şekilde mahkemenin hukukî giderlerin yapılmasının mâkûl olup olmadığına değil; bunun tutarının ne olacağının denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. Ünan, *Cilt II* (n 7) 314.

108 Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 353.

109 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 66; Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 783.

110 Bkz. Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 785 ve dn. 24.

111 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 64.

C. SİGORTALI ADINA HAREKET ETME HAK VE YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Sigortacı, hukukî koruma teminatını, sigortalıya hukukî yardımda bulunarak ve onun savunması üstlenerek sağlayabilir. Sigortalı aleyhine hükmolunacak tazminat tutarı, sigorta tazminatını doğrudan etkileyeceği için; hukukî koruma teminatının muhtevasında, savunmayı üstlenme olarak tezahür eden bir “hak” mevcuttur¹¹². Savunmaya yardım hak ve yükümlülüğü, ekseriyetle sigortacının savunmayı bizzat üstlenmesi yoluyla tezahür eder. Mamafih sigortacının, özen ve sigortalının hak ve menfaatlerini koruma yükümlülüğüne aykırı davranmaması şartıyla sigortacı ve sigortalının, bir iş bölümü veya başka türlü bir yardımlaşma yoluna gitmesi de caizdir¹¹³.

Savunmaya yardım, bir hak olduğuna göre, sigortacının bu hakkını istediği zaman kullanabilmesi esastır. Kendisine TTK m. 1475'e göre bildirimde bulunulmasına rağmen sessiz kalan, savunmaya yardım etmeksizin kesinleşen tazminatı ödeyeceğini veya birtakım sebeplerle (mesela rizikonun teminat kapsamı dışında olması) savunmaya yardım etmeyeceğini bildiren sigortacı; tazminat süreci başladıktan sonra herhangi bir zamanda, sigortalı aleyhine bir sonuç doğurmamak kaydıyla sürece katılabilir¹¹⁴.

1. Sigortacının Temel Davranış Normları

a. Özen Yükümlülüğü

Hukukî koruma teminatı, sadece parasal nitelikli bir edim değil; sorumluluk konusunu inceleme ve hukukî yardımda bulunma yükümlülüğü bağlamında aynı zamanda bir iş görme borcu ve buna dair yan ve yan edim yükümlülüklerini de içerir¹¹⁵. İş görme ediminin taahhüt edildiği hukukî münasebetlerde özen yükümlülüğü, edim yükümlülüğünün bir cüzüdür¹¹⁶. Bu esastan olmak üzere, ruhsata tâbi bir meslekî faaliyet yürüttüğü için özen yükümlülüğü standardı yüksek olan sigortacı, dürüstlük veya azami iyi niyet kuralları dairesinde, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünü eksiksiz bir şekilde yerine getirmelidir¹¹⁷.

Sigortacı, dürüst davranmalı; sigortalıyı süreç içinde daima bilgilendirmeli, uzlaşma ve sulh teklifleri de dâhil olmak üzere sürecin gidişatından sigortalıyı haberdar etmelidir¹¹⁸. Sigortacı, sorumluluk konusunu, mutazarrırın taleplerini ve bunların mesnedini, muhtemel savunma

112 Bkz. Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 792.

113 Bkz. BGH IV ZR 149/03 (OLG Nürnberg) (n 88).

114 Ünan, *Cilt II* (n 7) 333.

115 Bkz. Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 7. İş görme sözleşmeleri; taraflardan birinin ediminin bir iş görme ve insan faaliyeti olduğu sözleşmelerdir. Hizmet, vekâlet ve eser sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş tipik iş görme sözleşmeleridir. Bkz. Cevdet Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Yenilenmiş 9 Bası, Beta Basım 2014) 18.

116 Bkz. Mustafa Alper Gümü, *Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu* (Beta Basım Yayın 2001) 74; Veysel Başpınar, *Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarin, Bankaların) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu* (2. Baskı, Yetkin Yayınları 2004) 151–152.

117 Billingsley (n 83) 247.

118 Janquitto (n 46) 51.

imkânlarını özenle inceleyip değerlendirmeli; hukukî durumun olabildiğince kesin ve kapsamlı bir resmini çıkarmalıdır¹¹⁹. Hakeza sigortacı, yükümlülüğünün salt bir parasal yükümlülük olmadığını unutmamalı; bu bakımdan sigortalının subjektif menfaatlerini de dikkate almalıdır. Sigortacının bilhassa teminata dair bir muafiyetin söz konusu olduğu veya teminat limitinin düşük olduğu hâllerde, sorumluluk sorununu incelerken veya savunmayı idare ederken özensiz davranması muhtemeldir¹²⁰. Mesela, meslekî ve ticarî itibarlarını muhafaza etmek adına, hekimlerin ve özel sağlık kuruluşlarının malpraktis talepleri ile ilgili çok mâkûl rakamlar üzerinde dahi uzlaşmayı kabul etmemeleri mümkündür¹²¹. Bu ve benzeri hâllerde sigortacı, sigortalının gerçek ve somut menfaatini gözetmelidir. Benzer şekilde sigortacının, mutazarrırın tazminat talebi açıkça yerinde olmasına veya sigortalı, rizikonun gerçekleşmesinde ve mutazarrırın zarar görmesinde kusurlu olduğunu sigortacıya bildirmesine ve buna dair tüm teknik izahata rağmen sigortacı, ekonomik bir menfaat beklentisi ile dava yoluna gitmiş, mutazarrırı yıldırım için sigortalıyı uzun süre bir tazminat davası ile muhatap kılmışsa, yetkisini kötüye kullandığını kabul etmek gerekir¹²². Sigortacının, TTK m. 1475'e göre yapılan bildirimle rağmen sessiz kalması ve sigortalının kendi avukatı ile süreci yürütmesi hâlinde, sigortacının ortaya çıkacak masrafları ödemesi gerekecektir¹²³. Bu hâlde masrafların mâkûl olup olmadığı değerlendirilirken, sigortalının öznel şartlarının dikkate alınması gerekir. Nitekim böyle bir hâlde sigortalının, tüm riski yüklenmesi hakkaniyete aykırı olacaktır¹²⁴.

Sigortacı, sigortalının menfaatlerini, her daim ve en az kendi menfaatini gözettiği kadar gözetmeli¹²⁵; sigortalının görevlendireceği bir avukatının göstereceği özeni göstermelidir¹²⁶. Hakeza sigortacı, sigortalının savunması için avukat görevlendirirken, sigorta teminatı olmamış olsaydı dahi sigortalının alacağı hizmet kalitesini sağlamalıdır¹²⁷. Nitekim savunmayı üstlenmesi hâlinde sigortacının özen yükümlülüğü, avukatın özen yükümlülüğü ile büyük ölçüde örtüşür. Sağlam temellere istinat eden bir savunmanın yapılmaması, bir iddianın cevapsız bırakılması, önemli bir delilin ihmâl edilmesi, temyiz süresi veya herhangi bir sürenin kaçırılması gibi hâller özen yükümlülüğünün ihlâline emsaldır¹²⁸.

Sigortacının süreci özen yükümlülüğüne aykırı bir şekilde yürüttüğü iddiasını, ispat yükü sigortalıdadır¹²⁹. Ancak sigortacılığın ruhsata tâbi ve ihtisas gerektiren bir ticarî faaliyet olması sebebiyle, yaklaşık ispatın yeterli olacağı kanaatindeyiz.

119 ibid.

120 Ünan, *Cilt II* (n 7) 333; Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 794; Mew and Lalji (n 101) 446.

121 Ünan, *Cilt II* (n 7) 335; Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 803.

122 Kramer (n 73) 5.

123 Erich R Prölss and others, *Versicherungsvertragsgesetz: mit Nebengesetzen, Vertriebsrecht und Allgemeinen Versicherungsbedingungen* (31. überarbeitete Auflage, CH Beck 2021) §101 Rn. 18. Ayrıca bkz. *Bindungswirkung des Haftpflichturteils für späteren Deckungsprozess* (n 88).

124 Prölss and others (n 123) §101 Rn. 18.

125 BGH *Urteil vom 15 9 2010 – IV ZR 107/09* (2010) 1 NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 21 (BGH).

126 Beckmann and Matusche-Beckmann (n 5) § 24 Rn. 131a.

127 Billingsley (n 83) 247.

128 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 810.

129 Bkz. *BGH IVa ZR 25/80* (n 73).

b. Sigortalının Hak ve Menfaatlerini Gözetme Yükümlülüğü

Sigortacı, TTK m. 1476/1'e göre savunmayı üstlenmişse, sigortalının hak ve menfaatlerini gözetmekle yükümlüdür (TTK m. 1476/3). İlk bakışta savunmayı üstlenen sigortacının, bittabi sigortalının hak ve menfaatlerini koruyacağı, bunun ayrıca bir fıkrada düzenlenmesinin gerekli olmadığı düşünülebilir. Gerçekten de sorumluluk sigortalarında, sigortacı ile sigortalının menfaatleri genellikle ortaktır; her ikisi de mutazarrırın tazminat talebinin reddedilmesini isterler. Mamafih sorumluluk sigortalarında, hem karşılık (*synallagma*) ilişkisinden kaynaklanan, hem de sigorta ilişkisine mahsus tabii bir menfaat çatışması vardır. Sorumluluk sigortalarında, sigortalı ve sigortacının menfaatleri, tazminat talebinde bulunan mutazarrıra karşı ortak olmakla birlikte; sigorta teminatının kapsamı ve sigorta tazminatının ödenmesi hususunda ise çatışan menfaatler söz konusudur¹³⁰. Sigortacı, sigortalı adına mutazarrır ile karşı karşıya gelirken; aynı olay sebebiyle sigortalıyla da, sigorta tazminatı konusunda karşı karşıya gelebilir. Bu, tabii bir menfaat çatışmasıdır.

Bir tacir olarak, daha az sigorta tazminatı ödeme arzusundaki sigortacının, yargılama safhasında olayın teminat kapsamında olmadığına kanaat getirip savunmayı bunun üzerine kurması ve bunun neticesi olarak sigortalının sigorta teminatından mahrum kalması söz konusu olabilir¹³¹. Mesela dava sürecinde, sigortalının zarara kasten sebep olduğunun anlaşılması, sigortalıyı tazminattan mahrum edebilecek; sigortacıyı ise tazminat ödemekten kurtaracaktır¹³². Bilhassa mutazarrır tazminat talebinde, sigortalının teminat kapsamında olmayan birtakım davranışlardan söz ediyorsa menfaat çatışması kaçınılmaz olabilir¹³³. Bunun gibi sigortalı hasarsızlık indirimini kaybetmemek veya teminat limitini aşan kısımlardan sorumlu olmamak için, sigortacının dava yolunu tercih etmesine rağmen, derhal uzlaşarak konunun kapanmasını isteyebilir; kendi avukatı ile süreci yürütmek isteyebilir, sigortacının önerdiği bir sulhe itiraz edebilir¹³⁴.

Sigortacının görevlendirdiği avukat, tabii olarak ücretini sigortacıdan alacaktır. Hakeza sigortacı, bu avukat için sürekli bir iş kaynağıdır; aralarında bir tanışıklık ve çalışma arkadaşlığı söz konusudur. Avukat, sigortalıdan ziyade sigortacı ile temastadır ve bilgilendirmeyi de sigortacıya yapar¹³⁵. Kanaatimizce bu tabii hâl, avukatın meslek etiğine aykırı davranacağı ön kabulüyle, savunmayı reddetmeyi gerektirecek bir menfaat çatışması olarak değerlendirilemez. Lâkin sigortacı ve sigortalının menfaatleri bir şekilde çatışırsa, görevlendirilmiş avukat tüm bu şartlara rağmen sigortalının menfaatlerini üstün tutmalıdır¹³⁶. Sigortacının, sigortalının hak ve menfaatlerini gözetme yükümlülüğü, teminat kapsamından bağımsız olarak ve hatta teminat sağlama yükümlülüğü olmasa dahi cârîdir. Bu esastan olmak üzere, sigortacının görevlendirdiği avukat, en azından ilkesel olarak

130 J Stephen Cavanagh, 'Conflicts of Interest and the Insurer's Right to Control the Defence of Its Insured' (1988) 9 *Advocates' Quarterly* 385, 385; Mew and Lalji (n 101) 429; Billingsley (n 83) 222.

131 Günay (n 23) 223; Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 809.

132 Bkz. Littbarski (n 12)§3 Rn. 200. Janquitto (n 46) 33.

133 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 798.

134 *ibid* 792; Kramer (n 73) 4.

135 Mew and Lalji (n 101) 444.

136 *ibid* 446; Bates and Clements (n 78) 194.

sigortacıyı teminat sağlama yükümlülüğünden kurtaracak muhtemel sebepleri araştırmamalıdır¹³⁷. Bir başka ifade ile sigortacı, sigortalıya karşı rücu imkânına öncelik vererek, mutazarrır ile olan münasebetlerini düzenleyemez.

Menfaat çatışması ve sigortalının menfaatlerinin haksız olarak zarar görme ihtimâli belirlediğinde, sigortalının, kendi avukatını tayin ederek, savunmasını bizzat yürütmesine izin verilmelidir. Bir başka ifade ile menfaat çatışmasının varlığı, sigortacının giderleri karşılama yükümlülüğünü etkilemez; ancak savunmayı kontrol etme hakkını ortadan kaldırır¹³⁸. Bu hâlde sigortacının savunmayı üstlenme olarak tezahür eden iş görme edimi, sigortalının yaptığı mâkûl savunma masraflarını kısmen veya tamamen ödeme borcuna dönüşür¹³⁹. Bir başka ifade ile sürecin kontrolü sigortalıya geçerken, sigortacı hukukî koruma giderlerinden sorumlu olmaya devam eder¹⁴⁰.

2. Sigortalıyı Temsil Etme Hak ve Yükümlülüğü

a. Genel Olarak

Sigortacının savunmayı üstlenmesinin, kendisine sigortalıyı temsil etme yetkisi verip vermediği hususunda lafzî bir sarahat olmamakla birlikte, TTK m. 1476/1 hükmünde böyle bir temsil yetkisinin varlığına işaret edilir¹⁴¹. Doktrinde, kanunî bir temsil yetkisinin bulunmadığı, temsil yetkisinin ancak sigortalı tarafından iradî olarak verilebileceği ve sigortalının isterse sigortacıyı devre dışı bırakabileceği; bu esastan olmak üzere, sigortacıya temsil yetkisi verilmesinin sigortalı için bir külfet olduğu ve yerine getirilmemesi hâlinde sadece bir hak kaybına yol açacağı ifade edilmiştir¹⁴². Hakeza sigortacının, kendisine yapılan bildirim üzerine, açıkça teminat sağlamayacağını veya savunmayı üstlenmeksizin kesinleşen kararı bekleyeceğini bildirmesi ya da sessiz kalması hâlinde, artık herhangi bir temsil yetkisi olmayacağı açıktır¹⁴³. Lâkin kanaatimiz, sigortacının bir temsil yetkisi bulunduğu yönündedir. Temsil yetkisinin varlığı sigortacının, hem hukukî yardım sağlama yükümlülüğünü gereği gibi ifa edebilmesi, hem savunmayı üstlenme hakkını kullanabilmesi, hem de mutazarrırın sigortacı ile olan münasebetlerinde temsile dair bir belirsizlikle karşılaşmamasının bir gereğidir. Bu esastan olmak üzere, sigortacının temsil yetkisi geniş kapsamlıdır; mutazarrır, sigortalının yasal halefleri gibi üçüncü kişilerle münasebete girmenin yanı sıra, sigortalı adına adli ve mahkeme dışı işlemleri yapmak ve tedbirleri alma yetkisini içerir¹⁴⁴.

Sorumluluk sigortalarının, mutazarrırını koruma işlevi göz önünde bulundurulursa, tazminat talebi ile alâkalı sigortacıyla temasta olan veya müzakere eden mutazarrırın, sigortacının temsil yetkisinin hem

137 Bkz. Bates and Clements (n 78) 194.

138 Fischer (n 97) 2.

139 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 798; Armbrüster (n 4) 447; Janquitto (n 46) 32.

140 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 781.

141 Alman hukukunda genellikle, sigortacının kapsamlı bir temsil yetkisinden söz edilmektedir. Bkz. Anschlag and Kummer (n 84) §12 n.184; Armbrüster (n 4) 443.

142 Ünan, *Cilt II* (n 7) 333.

143 Armbrüster (n 4) 444.

144 Littbarski (n 12) §3 Rn. 199.

varlığına, hem de kapsamına güvenmesi icap eder. Bu, bilhassa zararın tamamının karşılanmayacağı, akdî bir muafiyetin veya sınırlı bir teminat limitinin bulunduğu hâllerde önem arz eder. Hakeza mutazarrır ile sigortacı arasındaki müzakere ve beyanların, sigortalıya yönelik teminat kapsamı dışında kalan veya kapsamını aşan talepler bakımından zamanaşımını durduracağı veya keseceğine dair birtakım mülâhazalar söz konusu olabilir.

Sigortacının temsil yetkisine dair sınırlamaların (mesela teminat limiti), mutazarrıra karşı hüküm ifade etmesi, keyfiyetin mutazarrıra açıkça bildirilmesine bağlıdır¹⁴⁵. Benzer şekilde sigortacı ile mutazarrır arasındaki müzakere ve temaslarda, sigortacı veya sigortalı tarafından mutazarrıra açıkça saklı tutulduğu bildirilmediği sürece, sigortacının iş ve işlemleri, sigortalıya yönelik talepler bakımından zamanaşımını etkileyecektir¹⁴⁶. Temsil yetkisine dair kabulün, sigortalı lehine olan tezahürü ise mutazarrırın, teminat limiti sınırlı ve kendisine sınırlamalar hakkında bilgi verilmiş olsa dahi, ihtirazî kayıt olmaksızın uzlaşılabilir meblağ dışında sigortalıdan başkaca bir talepte bulunamamasıdır. Esasında tüm bu mülâhazalar, taraflar arasında sürekli bir irtibat bulunması gerektiği anlayışına istinat eder¹⁴⁷.

b. Avukat Tayin Etme

Sigortacının sigortalıyı temsil yetkisine dair mülâhazaları, savunmayı bizzat üstlenecek avukatın görevlendirilmesinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Sigortacı savunmayı, bağlı çalışanı olan veya tayin ettiği bir avukat vasıtasıyla üstlenir. Bu bakımdan sigortacının sigortalıya yardım edeceği ve savunmayı üstleneceğine dair geri bildirim, görevlendirdiği avukatın bilgilerini içermelidir. Bu geri bildirim üzerine, sigortalının gösterilen avukata vekâlet ve uyuşmazlık ile ilgili bilgi ve belgeleri vermesi ve bu avukatla temasta kalması beklenir¹⁴⁸.

Alman hukukunda, hukukî yardım müessesesinin “hak” mahiyeti ağır basmış ve sigortacının açık bildirimine rağmen sigortalının gösterilen avukata vekâlet vermemesi, bir yükümlülüğün ihlâli olarak öngörülmüştür¹⁴⁹. Türk hukuku bakımından *Coşkun* da, sigortalının uyuşmazlık konusu davaya esastan karışamayacağını ifade etmiştir¹⁵⁰. Lâkin kanaatimize göre sigortalı, sigortacı savunmayı üstlenmiş olsa dahi, istediği zaman devreye girerek doğrudan iş ve işlemlerde bulunma hakkını haizdir¹⁵¹. Bir başka ifade ile sigortalının, sorumluluğunun tartışıldığı bir süreçten tamamen elini çekmek zorunda olacağını kabul etmek mümkün değildir. Nitekim sigortalının uyuşmazlık ile ilgili beyan ve ihtarları kabul etme yetkisi ve görevi devam eder. Kaldı ki sigortalı, sigortacının görevlendirmiş olduğu avukata vekâlet vermiş olsa dahi, avukatın genel kaide ve

145 BGH, *Urteil vom 11 10 2006 – IV ZR 329/05 (OLG Frankfurt aM)* (2006) 60 NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 69 (BGH); BGH, *Urteil vom 22-11-1988 – VI ZR 20/88 (Celle)* (1998) 4 Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report Zivilrecht 278 (BGH).

146 Bkz. [1954] OLG Köln 4 W 16/54, 1955 Neue Juristische Wochenschrift 713.

147 BGH, *Urteil vom 11. 10. 2006 – IV ZR 329/05 (OLG Frankfurt a.M.)*.

148 Littbarski (n 12) § 5 Rn. 77. Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 38.

149 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 38.

150 Mahmut Coşkun, *Sigorta Hukuku* (2024) 666.

151 Bkz. aynı yönde Ünan, *Cilt II* (n 7) 335.

ilkelere uygun davrandığını denetleyebilecek, mesela karşı tarafla bir menfaat ilişkisi içinde olup olmadığını veya açıkça hatalı bir usul izleyip izlemediğini gözetebileceklerdir¹⁵². Kanaatimizce sigortalı, *haklı görülebilecek sebeplerin varlığı hâlinde* ve neticelerine katlanmak şartıyla sigortacının hukukî yardımını reddetme hakkını haizdir.

Sigortalının, sigortacının müdahalesini reddetme hakkının bulunması, sigortacının görevlendirdiği avukata vekâlet vermesi hâlinde dahi sigortalının, bir başka avukat görevlendirerek sürece müdahil olma hakkını muhafaza edebilmesi anlamına da gelecektir. Ancak böyle bir hakkın varlığını mutlak olarak kabul etmek, tatbikatta çift başlılığa sebep olarak sürece menfi etki edebilir. Alman doktrininde, sigortalının başka bir avukat tayin etmekteki amacının ne olduğu üzerinde durulmuş; sigortalının amacının sigortacının avukatını desteklemek mi, yoksa onu engellemek mi olduğu değerlendirme konusu yapılmıştır¹⁵³. Hakeza *Coşkun* da benzer bir görüş serdetmiş, sigortalının kendisini ilgilendiren ve davayı yürüten sigortacıya katkı sağlayabilecek gerekli davranışlarda bulunabileceğini ifade etmiştir¹⁵⁴. Buna mukabil sigortalının sürece bizzat dâhil olmasının haklı gerekçeleri olup olmadığı da değerlendirilmelidir. Mesela sigortacının sigortalıya yönelik muhtemel bir sigorta dolandırıcılığı iddiasının olduğu hâllerde, sigortalının kendi avukatını tayin etmekte haklı bir gerekçesi olduğu açıktır¹⁵⁵. Hatta bu hâlde dahi sigortacı, sigortalının avukat masraflarını karşılamalıdır¹⁵⁶.

Teorik olarak tayin edilen avukatın, hem sigortalıyı hem de sigortacıyı temsil etmesi mümkündür. Nitekim mutazarrırın doğrudan dava hakkını kullandığı hâllerde, mesele genelde bu şekilde tezahür eder ve süreç sigortacının kontrolünde yürütülür¹⁵⁷. Nitekim ortak menfaatlerin varlığı, genellikle bir sorun çıkmasını önler¹⁵⁸. Lâkin sigortacı ve sigortalı arasındaki doğal menfaat çatışmasının birtakım tezahürleri, burada da kendini gösterebilir. Muhtemel bir rücu davası, bu hâllerden biri olabilir. Mesela sigortacının, sigortalıyı temsil için görevlendirdiği avukatın, sigortacı ile sigortalı arasındaki sigorta tazminatına dair davada da sigortacıyı temsil etmesi, mutazarrır ile olan davada elde ettiği bilgileri, sigortalıya karşı kullanabilecek olması sebebiyle sıkıntılıdır¹⁵⁹.

Sürece hem sigortacının, hem de sigortalının avukatının dâhil olduğu hâllerde, birtakım meselelerin ortaya çıkması ve buna bağlı olarak bir denge ihtiyacı söz konusu olabilir. Uyuşmazlığı bağımsız bir avukata devretmek¹⁶⁰, savunma sigortacıda kalmakla birlikte, sigortalıya daha geniş bir kontrol yetkisi sağlanması gibi¹⁶¹ birtakım çözümler önerilmiştir.

152 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 39.

153 Littbarski (n 12) § 5 Rn. 78; Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 40.

154 Coşkun (n 150) 666.

155 Armbrüster (n 4) 445.

156 BGH IV ZR 107/09 (n 125).

157 Serdar Acar, *Sorumluluk Sigortacısının Doğrudan Davada Dayanabileceği Savunmalar* (Vedat Kitapçılık 2012) 53.

158 Bkz. Mew and Lalji (n 101) 432.

159 Cavanagh (n 130) 388.

160 Mew and Lalji (n 101) 438.

161 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 809 ve dn. 131.

3. Tazminat Talebini Kabul Etme ve Sulh Olma Hak ve Yükümlülüğü

Sigortacı, savunmayı üstlenme hakkı kapsamında savunma stratejilerini belirleyebilir ve bu esastan olmak üzere tazminat uyuşmazlığını sulh yolu ile de çözüme yetkisini haizdir¹⁶². Tecrübeler göstermiştir ki, zararın gerçekleşmesinden kısa bir süre sonra yapılan uzlaşma teklifleri, savunma masraflarını bertaraf edebileceği gibi, ödenecek tazminat miktarını da azaltabilecektir. Sulh ile tazminat talebinin sükûtu; sigortacı tarafından kendisine iletilen tazminat talebinin haklı bulunarak beklemezsizin karşılanması, mutazarrarla müzakere yürütmek suretiyle tazminat talebi üzerinde anlaşılması, arabuluculuk veya Avukatlık Kanunu m. 35/A hükmüne göre uzlaşma gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri veya haricî müzakereler ile gerçekleştirilebilir. Sigortacı, bu şekilde sigortalıyı sorumluluktan kurtarmış olur¹⁶³.

Sigortacının sulh olma yetkisi, teminat limitlerini aşan kısımlar bakımından da cârîdir ve hem sigortacıyı, hem de sigortalıyı bağlar¹⁶⁴. Teminat limitlerine dair sınırlandırmanın olmaması düşüncesi, sorumluluk sigortasının amacı ile bağdaşan ve sigortalıyı her halükarda kurtarmayı esas alan bir yaklaşımdır¹⁶⁵. Nitekim etkili bir müzakere için, mutazarrarın sigortacının temsil yetkisinin kapsamı hususunda tereddütte olmaması da icap eder. Hakeza sigortacının yürüttüğü müzakereler neticesinde, sigortalıya gerçek manada bir yarar sağlaması ve sigortalının ödeyeceği meblağı (teminat limitini aşan kısmı) düşürebilmesi mümkündür. Ancak teminat limitini aşan kısmı sigortalının bizzat ödeyeceği dikkate alınır; müzakere sürecinde, sigortacı ile sigortalının temasta kalması, sigortacının ödeyeceği meblağı aşan bir tazminat üzerinde anlaşmanın gündeme gelmesi hâlinde sigortalıdan onay alınması uygun olur¹⁶⁶. Bununla birlikte, mutazarrarın, teminat limitlerinden haberdar edilerek, sigortacı ile yapılan sulh müzakerelerinin, teminat limitleri ile sınırlı olduğu konusunda da anlaşılabilir¹⁶⁷.

Sigortacının meseleyi sulh ile halletmesi, genellikle sigortalının lehine olacaktır. Sigortacının, sigortalıya rücu hakkının olduğu hâllerde dahi sulh olma yetkisi mevcuttur¹⁶⁸; sigortacı, sigortalıya kusurlu bir şekilde zarar vermediği sürece, sigortalı sulh ile bağlıdır. Sigortacının yaptığı sulh anlaşması, sigortalının artık bu olayla ilgili sorumlu olmadığını veya daha az sorumlu olduğunu ileri süremeyeceği anlamına gelir. Bir başka ifade ile sigortacı, mutazarrar ile yaptığı sulh ile sigortalının savunma imkânlarını teknik olarak ortadan kaldırmış olmaktadır. Sigortacının temsil ve sulh yetkisinin doğasında var olan bu esasa göre, iyi niyetli mutazarrara karşı sigortalının talepte bulunabilmesi mümkün olmamakla birlikte; somut bir zarar ve sigortacının kusuru varsa, sigortacıya başvurabilmesi mümkündür¹⁶⁹. Bu hâlde ispat yükünün ters çevrilmesi, bir başka ifade

162 ibid 792.

163 Mamafih ifade etmek gerekir ki; sulh konusu olmuş bir mesele, tekrar dava konusu edilmiş veya müzakereler başlamışsa; sigortacının yükümlülüğü kural olarak devam eder. Bkz. ibid 817.

164 Bkz. Armbrüster (n 4) 443; Anschlag and Kummer (n 98) § 12 Rn. 185.

165 Armbrüster (n 4) 444.

166 Ünan, *Cilt II* (n 7) 335.

167 BGH, *Urteil vom 11. 10. 2006 – IV ZR 329/05 (OLG Frankfurt a.M.)* (n 145).

168 Bkz. BGH: *Urteil vom 27/1957-II ZR 132/56 (Düsseldorf)* [1957] NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 1230 (BGH).

169 Bkz. ibid.

ile sigortacının tazminat talebini kabul etmesinin hukukî ve fiilî olarak uygun olduğunu ispat etmesi yerinde olacaktır¹⁷⁰. Bununla birlikte, alacağın temlikî hükümlerine atfen, sigortalının mutazarrıra karşı sahip olduğu savunma imkânlarını, muhtemel bir rücu davasında sigortacıya karşı da ileri sürebileceği, bu meselenin sigorta sözleşmesi bağlamında iç ilişkiye istinat ettiği ve rücu davasında mahkemenin zarar verici hadisede sigortalının sorumluluğunu değerlendirmesi gerektiği de haklı olarak ifade edilmiştir¹⁷¹. Sigortalının sorumluluğu bulunmayan bir hadise sebebiyle sigortacının mutazarrıra tazminat ödemeyi kabul etmesi veya sulh olması hâlinde, akdî bir yükümlülüğe aykırı davranmış olacağı ve bu sebeple sigortalının kredi notunun düşürülmemesi gerektiği açıktır¹⁷².

4. Sulhe Onay Verme ve Onay Vermekten Kaçınma

TTK m. 1476/4'de ifadesinin bulan “*kesinleşen tazminat*” ifadesinin, mutlaka yargısal bir karar değil; sulh ve sulh ile aynı neticeyi tevhit eden feragat veya arabuluculuk anlaşması gibi mahkeme dışında uyuşmazlığın çözüldüğü hâlleri kapsayacak şekilde anlamak gerekir¹⁷³. Lâkin TTK m. 1476/4'e göre sigortacı bakımından bir ayırım getirilmiş; yargı kararı dışındaki yöntemlerle tazmin borcunun doğduğu hâllerde neticenin ancak sigortalının mutazarrır ile yaptığı anlaşmayı, on beş gün içinde sigortacıya bildirmesi ve sigortacının açıkça bu anlaşmayı onaylaması hâlinde sigortacıyı bağlayacağı ifade edilmiştir¹⁷⁴.

Sigortacı, TTK m. 1476/4'de ifadesini bulan sulhe onay verme yetkisini, özenle kullanmalı ve sigortalının hak ve menfaatlerini gözetmelidir. Nitekim mezkûr hükümde, sigortacının haklı olmayan sebeple sulhe onay vermekten imtina edemeyeceği, bir başka ifade ile mâkûl bir sulh sözleşmesi ile bağlı olacağı da ifade edilmektedir¹⁷⁵. Mesela sigortacının, mutazarrırın talebinin teminat kapsamında olduğunu iddia etme niyeti olmasına rağmen, sigortalı lehine olabilecek bir anlaşmayı reddetmesi, sigortalının hak ve menfaatlerini koruma yükümlülüğünün ihlâlî anlamına gelir¹⁷⁶. Doktrinde sulh anlaşmasının mâkûl olduğunun ispat yükünün, sigortalı veya mutazarrırda olduğu ifade edilmiştir¹⁷⁷; ancak bu görüşme katılmamaktayız. Nitekim akdî bir yükümlülüğünü yerine getirmekten imtina etme hakkı olduğunu iddia eden tarafın, bunu ispat etmesi gerekir.

170 Armbrüster (n 4) 444.

171 LG Hannover, Urteil vom 22. 4. 1955 – 10 S 300/54, Urteil vom 22 4 1955 – 10 S 300/54 (1955) 22 NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 833 (LG Hannover).

172 *Zum Umfang der Regulierungsvollmacht des Kfz-Haftpflichtversicherers* [1988] AG Nuremberg 23 C 1907/88, 1989 recht und schaden (r+s) 74.

173 Benzer şekilde bkz. Ünan, *Cilt II*, s. 339. Kanaatimizce sulh, sigortalının aktif bir davranış ile söz konusu olabilir. Bu esastan olmak üzere mahkeme önündeki kabul ve feragat de bu kapsamdadır, lâkin aleyhe kararı temyiz etmemek, onayı gerektiren bir sulh değil; şartları varsa zararı azaltma ve önleme yükümlülüğüne aykırılık olarak değerlendirilebilir. Tafsilatlı mülahazalar için bkz. Littbarski, *AHB Kommentar* § 5 Rn. 102.

174 Bkz. Yargıtay 11 HD, K 2017/3740, 14.06.2017. Bkz. Yargıtay 11. *Hukuk Dairesinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları* (2017) Abuzer Kendigelen (ed), (On İki Levha Yayıncılık 2018) 520; Yargıtay 11 HD, E 2018/389 K 2019/2749, 08.04.2019 <karararama.yargitay.gov.tr> Erişim Tarihi 05 Ocak 2025.

175 Ünan, *Cilt II* (n 7) 339.

176 BGH, Urteil vom 18. 7. 2001 – IV ZR 24/00 (Frankfurt a.M.), Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report Zivilrecht, 16(21), 2001, s.1466.

177 Ünan, *Cilt II* (n 7) 340.

Kanun'da öngörülen onay sistemi karşısında, muhtemel bir sulh veya müzakere sürecinde sigortalı ve sigortacının temasta kalması faydalı olacaktır. Genel olarak ifade ettiğimiz, her yeni gelişmeden sigortacıyı haberdar etme prensibinin, burada da işlevsel olduğu kanaatindeyiz. Bu, sigortalının sigortacı ile iş birliği yapma yükümlülüğünün bir tezahürüdür¹⁷⁸. Mamafih sigortalının, müzakereler ve sulh ile ilgili kendisinin bilgilendirmesine rağmen sigortacının sessiz kalmasının, onay gereğini ortadan kaldırdığı şeklinde yorumlamak yerinde olmayacaktır¹⁷⁹.

Hakeza sigortacının onayı olmaksızın yapılan sulhun de, sigortacının hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünün ortadan kaldırmadığını ifade etmek gerekir. Hukukî bir temeli olmayan ve sigortacıyı zarara uğratarak menfaat temin etme amacına matuf anlaşmalar bir yana¹⁸⁰, sigortacı tarafından onaylanmamış sulh anlaşmasının teminat kapsamında olup olmadığı hususu, sigortacı ile sigortalı arasında uyuşmazlık konusu olabilecektir. Bu uyuşmazlıkta, artık sigortalı ile mutazarrır arasındaki tazminat konusu ele alınmamalı fakat sigortacının sulhun maddi gerekçesini sorgulama imkânı verilmelidir¹⁸¹. Hakeza kısmen haklı görülebilecek bir meblağ üzerinde sulh söz konusu ise sigortacının ancak bu talebin haklı görülebilecek kısmı için sorumlu olacağını ifade etmek gerekir¹⁸².

Sigortalıya yönelik tazminat iddiası, mahkeme ve sigortalının iradesi dışında, mesela mutazarrırın takas beyanı ile sükût ederse; sigortacının takdir yetkisinin bulunmadığını ve sigortalının kötü niyetli olmadığı her hâlde teminat limitleri kapsamında tazminat borcunun bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ancak takastan önce sigortacı dava yolunu seçmişse, tazminatı ödemeksizin davayı üstlenip sürdürebilir¹⁸³. Hakeza takasın haksız olduğunu düşünüyorsa da, meseleyi dava yoluna götürecektir¹⁸⁴.

IV. HUKUKÎ KORUMA TEMİNATININ ZARAR BAKIMINDAN KAPSAMI

Hukukî koruma teminatı kapsamında sigortacı, sigortalıya yönelik haklı tazminat talepleri ve buna müteallik hukukî koruma masraflarını karşılamanın yanı sıra; sigortalıyı haksız taleplerden kurtarmak için lâzım gelen iş görme ve maddî edimleri de yerine getirir. Bir başka ifade ile sorumluluk sigortacısı, sigortalının tazminat ödemekle yükümlü olmadığı bazı hâllerde dahi hukukî koruma teminatı sağlamakla yükümlü olabilir¹⁸⁵. Bu bakımdan hukukî koruma teminatının kapsamı, mutazarrırın zararını tazminat etme yükümlülüğünden daha geniştir.

178 Bkz. Bates and Clements (n 78) 186.

179 Bkz. Kramer (n 73) 3.

180 Armbrüster (n 4) 447.

181 ibid.

182 Ünán, *Cilt II* (n 7) 340.

183 Bkz. Kramer (n 73) 4.

184 ibid 6.

185 Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 783; Hudson and Palleson (n 78) 851.

A. TEMEL PRENSİP: MÂKÛL GİDERLERİN KARŞILANMASI

Sorumluluk sigortalarında hukukî koruma teminatının düzenlendiği TTK m. 1474 ilâ m. 1476'da, teminatın kapsamına hangi gider kalemlerinin dâhil olduğu zikredilmemiş; bunun yerine “*isteme ilişkin makul giderler*” şeklinde genel bir ifade tercih edilmiştir. Esasında bu ifade ile giderlerin kapsamının belirlenmesinde temel prensip ortaya konulmuştur. Alman hukukunda şartların gerektirdiği giderlerin teminat kapsamında olduğu ifade edilmiştir [VVG (*Sigorta Sözleşmeleri Kanunu*)¹⁸⁶ m. 101/1]¹⁸⁷. Hem “*şartların gerektirdiği*”, hem “*mâkûl*” ifadeleri, yoruma muhtaç görünmektedir. Kanun koyucu, şayet hukukî koruma teminatının kapsamını “zorunlu” giderlerle sınırlama arzusunda olsaydı; bu ifadeyi kullanmayı tercih ederdi. Bu esastan olmak üzere, zorunlu olmayan birtakım giderlerin de mâkûl olması kaydıyla teminat kapsamında olduğunu ifade etmek gerekir.

Mesela avukatlık giderleri için, yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesindeki meblağın veya yargılama harçlarının, mâkûl olduğu tartışmasızdır; nitekim bunlar ayrıca zorunlu giderlerdir. Ancak tarifedeki meblağı aşan bir avukatlık ücretinin, mâkûl olmadığını ileri sürmek mümkün değildir. Nitekim sigortalının, kaliteli ve kapsamlı bir hukuk hizmeti alma hakkı vardır; sigorta sözleşmesine taraf olduğu için asgari hizmet standartlarına tâbi olmak zorunda olmamalıdır.

Hukukî koruma giderlerinin mâkûl olması ile bu giderlerin asılsız olduğu açık olan bir talep üzerine yapılmış olmasının bir alâkası yoktur¹⁸⁸. Sigortalının, açıkça haksız olan hiçbir tazminat talebinin üzerinden tek başına gelmesi beklenemeyeceği gibi, talep nasıl olsa haksız diye risk alması da beklenemez. Nitekim sigortalıya yönelmiş bir talebin, haksız olup olmadığını değerlendirmek de sigortacının yükümlülüğüdür. Bununla birlikte sigortalının, akdî yükümlülüklerini ihlâl ettiği için ortaya çıkan masraflar, mâkûl sayılamaz¹⁸⁹. Şayet yapılması gerekli olsa da aşırı bazı giderlerin, mâkûl sınır kadar ödenmesi icap eder¹⁹⁰.

B. GİDER KALEMLERİ

Hukukî koruma teminatı kapsamında yer alan gider kalemleri, TTK'da açıkça zikredilmiş değildir. Alman VVG m. 101/1'de ise açıkça “*mahkeme ve mahkeme dışı masraflar*”dan söz edilmiştir; bu bakımdan kapsamı genişletici bir mülahazaya imkân tanınmıştır. Türk hukukunda ise bu yönde bir düzenleme söz

186 Gesetz über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz – VVG), Ausfertigungsdatum: 23.11.2007.

187 Langheid and others (n 98) §101 Rn. 7.

188 Prölss and others (n 123) §101 Rn. 14. Eriş (n 29) 1086. Yüksek Mahkeme de bir kararında bu kaideyi şu şekilde ortaya koymuştur: “*Dava, CMR sigorta (sorumluluk) sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tazminat istemine ilişkindir. Mahkemece, zarardan davacı nakliyecinin sorumluluğu bulunmadığı gerekisiyle, dava reddedilmiştir. Dava konusu poliçenin özel şartlar bölümünde yer alan 04.01 ve 04.02 maddeleri uyarınca, sigorta teminatı hukuki korumayı da içerecek şekilde düzenlenmiş olduğundan, 6102 sayılı TTK'nın hukuki korumayı içeren sorumluluk sigortalarına ilişkin 1474'üncü madde-si, sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde, isteme ilişkin makul giderlerin sigortacı tarafından karşılanacağını öngörmektedir. Bu durumda, sigortalının sorumluluğu bulunmasa dahi, bunun ortaya konulabilmesi için gereken masrafların sigorta teminatı kapsamında bulunduğu kuşku yoktur*”. Bkz. Yargıtay 11 HD, E. 2017/477 K. 2018/6780, 05.11.2018 <karararama.yargitay.gov.tr> Erişim Tarihi 12 Aralık 2024.

189 OLG Celle, Urteil vom 4. 1. 1985 – 8 U 44/84, *Zur Verletzung der Mitwirkungspflicht bei der Schadenregulierung und zu den gebotenen Rechtsschutzkosten* [1985] OLG Celle 8 U 44/84, 13 recht und schaden (r+s) 92.

190 Ünán, ‘Hukuksal Koruma Edimi’ (n 5) 350.

konusu olmasa dahi, teminat kapsamına dair herhangi bir sınırlama getirilmediğini, dava ve dava dışı tüm giderlerin mâkûl olduğu ölçüde teminat kapsamında olduğunu ifade etmek gerekir¹⁹¹.

1. Dava Giderleri

a. Hukuk Davası ve Tahkim Giderleri

Sigortalıya yönelik tazminat talebine dair tüm hukuk davası giderleri kural olarak, hukukî koruma teminatı kapsamındadır¹⁹². Dava giderleri, teknik anlamdaki yargılama giderlerinden daha geniş manada değerlendirilmelidir. Yargılama giderleri, açılmış bir davanın görülmesi ve sonuçlandırılması için tarafların ödemekle yükümlü oldukları toplam meblağ olarak tarif edilmekle birlikte¹⁹³; HMK m. 323'de bu giderler sınırlı şekilde sayılmıştır¹⁹⁴. Mesela mahkeme kararı neticesinde sigortalının ödemek durumunda kaldığı yargı ve icra harçları da kapsamdadır¹⁹⁵. Mamafih dava dilekçesi üzerine yapılandırılan baro pulu, yargılama giderlerinden sayılmamıştır¹⁹⁶; ancak bu giderler de nihayetinde sigortalının malvarlığında azalmaya sebep olacağından, hukukî koruma teminatı kapsamındadır. Bu esastan olmak üzere yargılama giderleri dışında kalan, sigortalının kendi avukatına ödemesi gereken vekâlet ücreti, hukukî mütalaa ve uzman görüşleri için ödenen meblağları da dava giderleridir¹⁹⁷.

Dava giderleri arasında bulunan avukatlık giderleri hakkında, sigortalının sigortacının tayin ettiği avukatı kabul etmeyerek başka bir avukat tayin etmiş olmasından kaynaklanan giderlerin karşılanmayacağı ifade edilmiştir¹⁹⁸. Ancak burada, sigortacının muvazaa şüphesiyle bir avukat görevlendirmedeği veya iki ayrı avukatın görev yaptığı hâllerde, sigortalının avukatının giderleri de karşılamalıdır¹⁹⁹. Hakeza muhtemel

191 Yıldırım (n 9) 143; Coşkun (n 150) 658; Eriş (n 29) 1085.

192 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 45.

193 Hüsnü Aldemir, *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2012) 26.

194 HMK m. 323: "Yargılama giderleri şunlardır:

a) Başvurma, karar ve ilam harçları.

b) Dava nedeniyle yapılan tebliğ ve posta giderleri.

c) Dosya ve sair evrak giderleri.

ç) Geçici hukuki koruma tedbirleri ve protesto, ihbar, ihtarname ve vekâletname düzenlenmesine ilişkin giderler.

d) Keşif giderleri.

e) Tamik ile bilirkişiye ödenen ücret ve giderler.

f) Resmî dairelerden alınan belgeler için ödenen harç, vergi, ücret ve sair giderler.

g) Vekil ile takip edilmeyen davalarda tarafların hazır buldukları günlere ait gündelik, seyahat ve konaklama giderlerine karşılık hâkimin takdir edeceği miktar; vekili bulunduğu hâlde mahkemece bizzat dinlenmek, isticvap olunmak veya yemin etmek üzere çağrılan taraf için takdir edilecek gündelik, yol ve konaklama giderleri.

ğ) Vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekâlet ücreti.

h) Yargılama sırasında yapılan diğer giderler".

195 Ünán, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 351.

196 Bkz. 5 H.D. 24.06.1982 tarihli ve 6611/6716 sayılı karar (Bkz. Aldemir [n 192] 351).

197 Ünán, *Cilt II* (n 7) 308.

198 Bkz. Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 42.

199 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 14.

menfaat çatışması sebebiyle sigortalının ayrı avukat tayin etmesi hâlinde de, masrafların ödenmesi gerekir²⁰⁰.

Sigortalı ile mutazarrır arasındaki uyumsuzluğun tahkim usulü ile çözülmesi hususunda da prensip olarak aynı kaideler câridir. Hakem kararları, TTK m. 1476/4 bağlamında kesinleşmiş bir mahkeme kararı hükmünde olmanın yanı sıra²⁰¹; sorumluluk sigortası kanun, genel şart ve poliçe hükümleri bakımından devlet ve tahkim yargulamaları aynı bapta değerlendirilmelidir²⁰². Buna göre tahkim giderlerinin de, kural olarak ve mâkûl olduğu ölçüde teminat kapsamında olduğu ifade edilmelidir. Mamafih tahkimin, devlet yargısına alternatif ve pek çok zaman tarafların ihtiyarî olarak tercih ettikleri bir usul olması, birtakım meseleleri beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan sigortalı ile mutazarrır arasındaki uyumsuzluğun tahkime elverişli²⁰³ olması, işbu tahkim sürecindeki giderleri mâkûl kabul etmek için yeterli olacak mıdır? Ya da tahkim anlaşmasında belirlenen tahkim yeri sebebiyle ortaya çıkan ulaşım masrafları, mâkûl sayılabilecek midir? Kanaatimize göre bu hususların değerlendirilmesi, TTK m. 1474 ve 1476'nın lafzı karşısında mümkün değildir. Bu hâlde ancak hakkın kötüye kullanılması veya sigortalının beyan veya zararı önleme ve azaltma yükümlülüklerinin ihlâl edilmesine bir netice bağlanabilir. Mesela sigortalının, TTK m. 1475'e göre yapacağı bildirimde, mutazarrır ile arasında bir tahkim anlaşmasının olduğu bilgisini de sigortacıya vermelidir. Alman hukukunda, büyük rizikolar kapsamındaki sigorta sözleşmelerine tahkime dair birtakım şartların derç edilmesi mümkün görülmüştür²⁰⁴; fakat hukukumuz bakımından TTK m. 1474 ve 1476 hükümleri sigortalı aleyhine değiştirilemeyeceği için, sigorta sözleşmesi ile tahkim ve mahiyetine dair teminat limiti dışında bir sınırlama getirilemeyeceği kanaatindeyiz.

Tahkim giderleri ile tahkim masrafları bakımından da, yukarıda HMK m. 323 bağlamında yargılama giderleri ile dava masrafları için yapılan ayırım câridir. Bu esastan olmak üzere, hakem, hakem sekreteri ve bilirkişi ücretleri, hakemlerin seyahat giderleri, vekâlet ücretleri, mahkemenin yardım gereken hâllerde başvuru harçları gibi kalemlerin²⁰⁵ yanı sıra; tahkimin organizasyonel masrafları da teminat kapsamındadır²⁰⁶. Hakeza kanaatimizce iptal, infaz ve tanıma için yapılan masraflar da teminat kapsamındadır.

b. Ceza Davası

Türk Ticaret Kanunu'nun 1474 ilâ 1476'ncı maddelerinde, ceza soruşturması ve kovuşturmasına dair giderlerin, hukukî koruma teminatının kapsamında olup olmadığı hususunda bir sarahat yoktur.

200 Bkz. Cavanagh (n 130) 391.

201 Doğan Ağırman, *Millî ve Milletlerarası Tahkim* (Adalet Yayınevi 2022) 596; Serpil Işık, *MTK ve HMK Kapsamında Hakem Kararlarına Karşı İptal Davası* (On İki Levha, İstanbul, 2022) 26; Ömer Faruk Kafalı, *Tahkim Yargılamasında Ara ve Nihai Hakem Kararları* (On İki Levha 2022) 71.

202 Robert Koch, 'Schiedsgerichtsvereinbarungen Und Haftpflichtversicherungsschutz' [2007] Zeitschrift für Schiedsverfahren 281, 285; Theo Langheid and others, *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: Teil 3, Kap. 19*, vol Band 3 (3. Auflage, CH Beck 2024) Rn. 198.

203 Bkz. Ağırman (n 200) 159 vd.

204 Langheid and others (n 201) Rn. 192.

205 Bkz. Ağırman (n 200) 846–854.

206 Langheid and others (n 201) Rn. 198.

Sorumluluk sigortalarında amaç, sigortalıya yöneltilmiş tazminat talepleri karşısında sigortalının malvarlığının muhafaza edilmesidir; bir başka ifade ile sigortalının hürriyeti bağlayıcı veya adli siciline kaydedilecek bir ceza almasının önlenmesi amaçlanmamaktadır²⁰⁷. Bu esastan olmak üzere, ceza yargılaması giderlerinin teminat kapsamında olacağını ifade etmek, kural olarak mümkün değildir. Mamafih bazı hâllerde, ceza mahkemesi kararı ile veya ceza mahkemesinde karşılaşılan bir süreç neticesinde, sigortalının tazminat sorumluluğu gündeme gelebilecek; bir başka ifade ile ceza yargılaması tatbikatı, sigortalının malvarlığını azaltıcı etki gösterebilecektir.

Alman hukukunda, VVG m. 101/1 hükmü ile ceza yargılaması ile tazminat talebi arasında rabita kurulmuştur ve fakat Türk hukukunda bu yönde açık bir düzenleme yoktur. Yine VVG'de bu rabitanın yanı sıra, sigortacının bu masrafların yapılması için talimat vermesi gerektiği; doktrinde ise sigortacının sigortalının tayin ettiği avukatı veya savunma masrafları karşılayacağını kabul etmesinin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir²⁰⁸. Türk Ticaret Kanunu'nda ise ceza yargılamasından hiç söz edilmemiştir; bu bakımdan sınırlandırıcı bir yaklaşımı kabul etmek mümkün değildir. Sorumluluk sigortalarına ilişkin genel prensipler dairesinde, muhtemel tazminat sorumluluğu ile ceza yargılaması arasındaki rabita mevcut olduktan sonra; sigortacının talimatına veya tasdikine gerek yoktur. Hakeza sigortacının, avukat tayini veya tayin edilen avukatı onaylaması veya savunma masraflarını karşılayacağını açıkça kabul etmesi hâlinde, ceza yargılaması ile tazminat sorumluluğu arasındaki rabitanın dahi aranmasına gerek olmadığı kanaatindeyiz.

Tazminat ödenmesine sebep olabilecek bir ceza davasından bir mahkûmiyet kararının çıkmaması sigortacının lehine olacaktır²⁰⁹; bu bakımdan TTK m. 1476/1'e göre savunmayı üstlenmesi mâkûldür. Ancak ceza yargılamasında sigortacının talimat verme yetkisini, ayrıca değerlendirmek gerekir. Ceza davalarında sigortalı, hiçbir şekilde sigortacının tayin ettiği avukat ile süreci yürütmek zorunda olmamalıdır²¹⁰. Tazminat hukuku kapsamında ileri sürülecek ya da hâlihazırda ileri sürülmüş olan sorumluluk talepleri için olumsuz sonuçlar doğurma riski olsa bile, ceza yargılaması nihayetinde sigortalı şahsın hürriyetini veya adli sicilini doğrudan etkileyeceği için sigortacının sigortalıya izlenecek yola ilişkin herhangi bir talimat veremeyeceği ve kendi tayin ettiği avukat ile savunma yapmaya zorlayamayacağı kabul edilmelidir²¹¹. Sigortalının, ceza davasını yürütmekteki başarısızlığı, sigortacının ödeyeceği tazminatta bir artışa yol açsa dahi, zararı önleme ve azaltma yükümlülüğünün ihlâl edildiği ileri sürülemez²¹². Bu esaslardan olmak üzere ceza davalarında sigortacının hukukî yardım sağlama ve savunmayı üstlenme hakkı, ancak sigortalının kabulü veya talebiyle gündeme gelebilecektir²¹³.

207 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 53.

208 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 8. Langheid and others (n 201) §100 Rn. 50.

209 Ünan, *Cilt II* (n 7) 313; Şenocak (n 32) 171; Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 54.

210 Benzer şekilde bkz. Littbarski (n 12) § 5 Rn. 84. Langheid and others (n 201) §100 Rn. 60.

211 Şenocak (n 32) 171; Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 60.

212 Şenocak (n 32) 171.

213 Nitekim Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.4'de, sigortacının savunmaya iştirak etmesi sanığın iznine bağlanmıştır.

İdarî işlem ve yargılamalara dair masrafların da, en azından ceza yargılamasına dair masraflar bakımından ortaya koyduğumuz kıstaslar dairesinde teminat kapsamında değerlendirilmesi mümkündür²¹⁴. Bir başka ifade ile idarî yargılamadaki karar veya soruşturma, sigortalının hukukî sorumluluğuna yol açabileceği düzeyde teminat kapsamında değerlendirilebilir²¹⁵. İdari soruşturmalar için de, hukuki sorumluluk ile ilgiliyse, sigortacının menfaatindedir²¹⁶. Nitekim idarî davalar, sigorta genel şartları ile teminat kapsamına açıkça dâhil edilmektedir²¹⁷.

2. Dava Dışı Giderler

Dava dışı hukukî koruma giderlerinin de, mâkûl olması kaydıyla teminat kapsamında olduğu; ancak bunların mâkûl olup olmadığının değerlendirilmesi, dava masraflarının değerlendirilmesine nazaran biraz daha tafsilatlı tetkikler gerektirmektedir.

Hukukî koruma teminatı, TTK m. 1474'ün lafzı itibariyle sadece, sigortalı aleyhine bir tazminat talebinin ileri sürülmesinden sonra devreye girer. Tazminat talebinden önce sigortalı tarafından muhtemel bir tazminat talebi öngörülerek yapılan giderlerin ise, TTK m. 1448 bağlamında karşılanması mümkündür. Nitekim hukukî koruma giderleri de, zararı önlemeye veya azaltmaya yönelik giderler arasında zikredilmiştir²¹⁸. Ünan, henüz ileri sürülmemiş ancak daha sonra ileri sürülmesi beklenebilecek nitelikte olan bir taleple ilişkilendirilebilecek giderlerin karşılanması gereğini kesin biçimde reddetmemekle birlikte, fakat henüz ortada olmayan bir talep için peşinen yapılan giderleri daha titiz bir biçimde değerlendirmek gerektiğini ifade etmiştir²¹⁹.

Karşı dava açılması da, mutazzarının iddiasını bertaraf etmenin en mâkûl yolu olması şartı ile teminat kapsamındadır²²⁰. Hakeza menfî tespit davası da bağımsız bir davadır ancak istisnâî hâllerde, sigortalının sigortacının tazminat talebini iletmesini beklemenin gerekli olmadığı hâllerde, teminat kapsamında olduğu değerlendirilebilir²²¹.

Sorumluluk sigortası ile sigortalının malvarlığındaki muhtemel azalma teminat altına alınacağından, bu etkiyi haiz olan her türlü giderin karşılanması temel prensiptir. Bu esastan olmak üzere sigortalı aleyhine girilen icra işlemlerine dair masrafların, mesela icraya itiraz veya itirazın kaldırılması giderlerinin de teminat kapsamında olduğunu kabul etmek gerekir²²². Yine bir uyuşmazlık

214 Bkz. Oliver Lange, 'Strafrechtsschutz Aus Einer Haftpflichtversicherung, Speziell Aus Einer D&O-Versicherung – Keine Gmaade Wiesn, Teil I' (2024) recht und schaden (r+s), 51(10), 440.

215 Lange (n 213) 440.

216 Ünan, *Cilt II* (n 7) 313.

217 Bkz. Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.4; Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.2. Ayrıca sigorta genel şartlarının, sigorta sözleşmesinin bir parçası olduğu hakkında bkz. Mehmet Çelebi Can, 'Anayasa Mahkemesi'nin E. 2019/40 K. 2020/40, T. 17.07.2020 Sayılı Kararı Bağlamında Sigorta Genel Şartlarının Hukuki Niteliği', *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 10. Yılında Ticaret Hukukunun Güncel Meseleleri Sempozyumu* (Türkiye Adalet Akademisi 2023) 430.

218 Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 349.

219 Ünan, *Cilt II* (n 7) 304.

220 Benzer şekilde bkz. Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 45. Prölss and others (n 1) §101 Rn. 5.

221 Benzer şekilde bkz. Şenocak (n 32) 169; Prölss and others (n 123) §101 Rn. 5; Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 45.

222 Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 351; Langheid and others (n 98) §101 Rn. 45.

kapsamında sigortalı aleyhine bir teminat yatırılması icap ettiğinde, sigortacının yükümlülüğü devreye girmelidir. Mesela sigortalının teminat göstererek veya para yatırarak mahkeme kararının uygulanmasını önleme yetkisi varsa, sigortacı teminatı yatırmalı; sigortalının malvarlığını tekrar serbest hâle getirmelidir²²³. Teminat göstermez veya bunda gecikirse, doğacak zararlardan sorumlu olur²²⁴.

Dava dışı giderler; dava dosyasına sunulmayan uzman görüşü, laboratuvar tahlili gibi giderler²²⁵, delil tespiti²²⁶, ihtiyati haciz ve tedbir başvuru²²⁷ giderleri olarak zikredilebilir. Hakeza hakkı koruma amacına matuf ihtar ve ihbarlar da esasında, hukukî himaye teminatına dâhildir. Mesela iç ilişkide veya bir rücu ilişkisi kapsamındaki beyanların ileri sürülmesi bu kapsamda değerlendirilebilir²²⁸. Uzman görüşü, sigortacının yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve sigorta ettireni süreçle baş başa bırakması nedeniyle ortaya çıkmışsa veya sigortacıya danışılarak alınmış olması veya başka bir şekilde uygun görülmesi koşuluyla, teminat kapsamında kabul edilmelidir²²⁹. Lâkin uzman görüşü gibi masrafların da mâkûl sınırlar içinde kalması, nispeten acil ve ölçülebilir olması gerekir²³⁰. Dava dışı uzman görüşü giderlerinin, muhtemel bir dava ve talep ile ilgili olması gerekir²³¹; herhangi bir tazminat talebi ihtimâli ciddi olarak belirmeden yapılan giderler teminat kapsamında değildir.

Mutazarrırın, kendi mal sigortacısına başvurusuna dair masraflar bu kapsamda zikredilebilir²³². Mutazarrır, kendi mal sigortacısına (mesela kasko sigortacısına) açtığı davayı kazanırsa, zaten zararı karşılanmış olacaktır. Burada daha ziyade mutazarrırın mal sigortacısının, sigorta limitini aştığı veya bir başka sebeple karşılamadığı zararları ve buna bağlı giderleri karşılayıp karşılamayacağı meselesi, açılan davanın kısmen veya tamamen reddedilmesi hâlinde, yapılan masrafların makul olup olmadığı değerlendirilerek çözümlenmelidir. Hakeza ödeme yapan mal sigortacısının, sorumluluk sigortacısına rücu ederken bu masrafları isteyebileceğini de kabul etmek gerekir²³³.

Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.4'de hukukî yardım sağlama yükümlülüğüne dair “*dava açılması hâlinde*” sigortacının davaya dâhil olacağı ifade edilmiştir. Doktrinde bu ifade, hukukî yardım yükümlülüğünü dava ile sınırlandırdığı gerekçesiyle eleştirilmiştir²³⁴ ancak kanaatimiz odur ki bu ifadelerde TTK'da öngörülen sistematığe aykırı bir

223 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 90. Ünan, *Cilt II* (n 7) 312.

224 Ünan, *Cilt II* (n 7) 312; Langheid and others (n 98) §101 Rn 100.

225 Ünan, *Cilt II* (n 7) 308.

226 Bkz. Anschlag and Kummer (n 98) § 12 Rn. 180.

227 Ünan, *Hekim Sigortası* (n 17) 45.

228 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 5.

229 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 15.

230 Bkz. *OLG Düsseldorf, Beschluss vom 29 8 2005 – 4 W 39/05 2006* Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report Zivilrecht 647.

231 *OLG Koblenz, Beschluss vom 3 4 2007 – 14 W 238/07 2007* Die Sachverständigen 276.

232 Ünan, *Cilt II* (n 7) 309; Langheid and others (n 98) §101 Rn. 6; Prölss and others (n 1) §101 Rn. 10.

233 Ünan, *Cilt II* (n 7) 309.

234 Yasin Köse, *Hekimlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası* (Seçkin Yayıncılık 2020) 109. Bununla birlikte müellif; aynı eserinin 110'uncu sayfasında “dava” ibaresinin, eksper ve hukukî işlemlerin takibi için avukat görevlendirilmesi, delil tespiti gibi masrafları da kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir.

düzenleme söz konusu değildir. Genel Şartlarda sigortacının davaya müdahil olması için bir dava açılması gerektiği ifade edilmiştir. Dava açılmaksızın başlatılan süreçlerde sigortacının davaya müdahil olmaksızın hukukî yardım sağlama yükümlülüğü zaten devam etmektedir. Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda da benzer bir durum söz konusudur. Sigortanın kapsamına dair A.3 ve B.3.2 maddelerinde, hukukî koruma teminatına dair sadece yargılama giderleri ve avukatlık ücretlerinin karşılanmasından bahsedilmiştir. Mamafih kanaatimize göre bu tür kayıtlar, dava dışı hukukî koruma giderlerinin teminat kapsamında bırakan değil; dava giderlerinin karşılanmasına dair usul ve kapsamı göstermek amacıyla matuf hükümler olarak yorumlanmalıdır. Nitekim TTK m. 1409/2'ye göre, sözleşmede öngörülen bir rizikonun teminat kapsamı dışında olduğunu ispat yükü sigortacıya aittir.

3. Faiz

Faiz, esasında hukukî koruma teminatı kapsamında olmayan; asıl alacağın, bir başka ifade ile mutazarrırın zararından mütevellit, tazminatın ferisi niteliğinde bir tazminat kalemidir²³⁵. Bu bakımdan faiz kural olarak, asıl teminat kapsamındadır²³⁶. Doktrinde ise sigortacının, TTK m. 1475'e göre kendisine yapılan bildirim neticesinde sigortalının savunmasına yardım etmeyi tercih etmesi hâlinde, işleyecek faizin hukukî koruma teminatı kapsamında sayılabileceği ifade edilmişse de²³⁷; biz bu görüşe katılamamaktayız. Faiz, sigortacının yerinde veya hatalı bir tercihi sebebiyle açılan davaya bağlı olarak; bir başka ifade ile savunmaya yardım yükümlülüğünün icrası ile alâkalı olarak geçen zaman sebebiyle işlemiş olsa dahi, asıl tazminat alacağı üzerinden hesaplanan ve asıl tazminat alacağına eklenen ferî bir kalemdir. Faizin işleyerek ödenecek tazminatın artmasına kimin sebep olduğu, sebep olanın kusurunun bulunup bulunmadığı, buna bağlı olarak teminat limitinin aşılmasının neticeleri ve buna bağlı ihtimâllere dair mülahazaların tamamı; hukukî koruma teminatı meselesinin dışında olup, asıl tazminatın kapsamının belirlenmesine ilişkindir.

C. TEMİNAT LİMİTİ VE LİMİTİN AŞILMASI

Sigorta bedelini aşan hukukî koruma giderlerinin karşılanması için, sigorta sözleşmesinde bu yönde hüküm bulunması gerektiği ifade edilmiştir (TTK m. 1474/1)²³⁸. Sigorta sözleşmesinde, ayrı bir

235 Bkz. Ünan, *Cilt II* (n 7) 307; Langheid and others (n 98) §101 Rn. 9.

236 Mesela sigortacının henüz devrede olmadığı sürede işleyen faiz, asıl tazminat talebine eklenerek toplam zararın içinde değerlendirilecektir. Bu toplam zarara dair sigorta tazminatı ise teminat kapsamında karşılanacaktır. Sigorta sözleşmesinde, ayrıca faiz kaleminden söz edilmemişse; teminat limitini aşan tutar ise bittabî ödenmeyecektir. Bkz. benzer şekilde Ünan, *Cilt II*, s. 305.

237 ibid 305; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar and Mehmet Özdamar, *Sigorta Hukuku* (6. Baskı, Yetkin Yayınları 2023) 304; Demir (n 5) 330.

238 Hakkı koruyan işlemlerden doğan giderlerin büyük meblağlara ulaşabilmesi, sigortacıyı önceden öngöremeyeceği sınırsız bir sorumluluk altına sokabileceğinden kanun koyucu, sigorta hukuku teorisine uygun olarak üst limit olarak sigorta bedeline atf yapmıştır. Bkz. TTK m. 1474 Gereçkesi. Mamafih kanun koyucunun tercihi, “sigorta bedeli” ile “sigorta limiti” mefhumlarının birbirinden farklı olması sebebiyle eleştiriyeye açıktır. Sigorta bedeli, sigorta sözleşmesine göre sigortacının ödeyeceği azamî tutarı gösterirken; teminat limiti, sigorta sözleşmesinde işaret edilen müşahhas riziko veya hâller için tahsis edilen azamî meblağdır. Mesela sigorta sözleşmesinde, eşya zararları ve bedensel zararlar için veya kazadan doğan zararlar ile hırsızlıktan doğan zararlar sebebiyle ayrı ayrı limitler belirlenmesi mümkündür. Bu esastan

hukukî koruma teminatı öngörülmemişse sigortacı, evvelâ zarar görenin zararını tazmin edecek; akabinde teminat limiti tüketilmemiş olduğu ölçüde hukukî koruma giderlerini karşılayacaktır.²³⁹. Tatbikatta ise genellikle, hukukî koruma giderleri için ayrı bir limit öngörülmektedir.²⁴⁰. Bu limit, sigorta genel şartları ile de öngörülmüş olabilir.²⁴¹. Kural odur ki hukukî koruma giderleri, bunlar için öngörülmüş teminat limitine kadar karşılanacaktır²⁴²; nitekim hukukî koruma giderleri ayrı bir kalem olarak öngörülmüşse, sigorta bedelinden mahsup edilmezler ve muafiyet klozları bu giderleri kapsamaz²⁴³.

Öngörülmüş hukukî koruma teminat limitinin aşıldığı ve fakat toplam teminat limitinin henüz aşılmadığı hâllerde, TTK m. 1474 hükmünün emredici niteliği ve sigortalı aleyhine değiştirilemeyeceği dikkate alınarak (bkz. TTK m. 1486/3), hukukî koruma teminat limitini aşan ve fakat toplam limitin tüketilmediği ve toplam limiti aşmayan meblağın da sigortacı tarafından ödenmesi gerektiği ifade edilmelidir²⁴⁴. Hakeza sigorta sözleşmesinde, sınırsız bir teminat sağlanmışsa; hukukî koruma masrafları için de özel olarak belirtilen limitin dikkate alınmaması ve tüm masrafların karşılanması gerekir²⁴⁵. Sigortacının teşviki veya onayı neticesinde sigorta limitleri aşılmışsa; aşan kısmın da hukukî koruma teminatı kapsamında olduğunun kabulü gerekir²⁴⁶. Mesela sigortalının zarardan sorumlu olduğu açık olmasına rağmen veya sigortacının arabuluculuk sürecinde mâkûl bir anlaşmaya onay vermeyerek süreci dava yoluna taşıması hâlinde ortaya çıkacak giderlerin teminat limitini aşıyor olsa dahi sigortacı tarafından karşılanması gerekir. Hakeza avukat sigortacı tarafından tayin edilmişse; avukatlık ücretinin her hâlükârda teminat limitleri ile sınırlı olmadığını ifade etmek gerekir²⁴⁷.

Sigortalıya yönelik taleplerin kısmen haklı çıkmış ve hukukî koruma teminat limiti aşılmışsa, Alman hukukunda bir oranlama yoluna gidilmekte; giderler haklı taleplerin sigorta limitine oranına göre paylaştırılmaktadır²⁴⁸. Nitekim Türk hukukunda da, sigorta genel şartları ile bu kaidenin uygulama alanı bulunduğu müşahede edilmektedir²⁴⁹.

olmak üzere kanundaki sigorta bedeli ifadesini, müşahhas riziko bağlamında teminat limiti olarak telakki etmek gerekir.

239 Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 352.

240 Ünan, *Cilt II* (n 7) 304; Prölss and others (n 123) §101 Rn. 22. Keeton, Widiss and Fischer (n 11) 790.

241 Mesela Gayrimenkul Değerleme Mesleki Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nda, sigortalı tarafından tayin edilen avukatın ücretinin, avukatlık asgari ücret tarifesinde belirtilen ücreti geçmemek kaydıyla teminat limitinin %10'u ile sınırlı olduğu kaydedilmiştir.

242 Yargıtay 11 HD, E 2013/17655 K 2013/8103, 30.04.2014: "Her ne kadar Hukuksal Koruma Genel Şartlarında vekâlet ücretinin en az Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi'ndeki tutar kadar verileceği belirtilmiş ise de, poliçede üst limit 2000 TL olduğundan mahkemeye, bu limit aşmamak kaydıyla karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde hüküm tesisi doğru olmamıştır". Bkz. Abuzer Kendigelen (ed), *Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları* (2014) (On İki Levha Yayıncılık 2018) 707.

243 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 19.

244 Bkz. aynı yönde Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 352.

245 Ünan, 'Hukuksal Koruma Edimi' (n 5) 352.

246 Prölss and others (n 1) §101 Rn. 26; Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 34. Benzer şekilde bkz. Ünan, *Hekim Sigortası* (n 17) 53.

247 Benzer şekilde bkz. Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 36.

248 ibid §101 Rn. 84; Prölss and others (n 1) §101 Rn. 22; Littbarski (n 12) §101 Rn. 212.

249 Bkz. Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.3.4; Karayolları Motorlu Araçlar

Tazminat talebinin kısmen veya tamamen haklı çıkması arasında bir ayrım yapmak, TTK hükümleri dairesinde mümkün değildir²⁵⁰. Hakeza bu yönde bir genel veya özel şart ile TTK hükümleri hilafına bir uygulamanın da mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Kural olarak sigortalıya yönetilen talebin haksız olduğu anlaşılırsa; sigortacı, sigorta bedeli içinde hukukî koruma masraflarının tamamını üstlenecektir²⁵¹.

SONUÇ

Sorumluluk sigortalarında sigortalı sıfatıyla tezahür eden tazminat borçlusunun malvarlığı, sigortalının sadece mutazarrıra ödemek zorunda kalacağı tazminat sebebiyle değil; tazminat meselesinin nizalı olması hâlinde mutazarrır ile girişeceği hukuk mücadelesi için sarf edeceği masraflar sebebiyle de azalabilir. Bu esastan olmak üzere sigortalının tüm malvarlığını himaye etme amacına matuf sorumluluk sigortalarında, hukukî koruma giderlerinin de teminat kapsamında olması tabiidir. Nitekim TTK m. 1474 ilâ 1476'da hukukî koruma teminatına dair usul ve esaslar ana hatları düzenlenmiş; TTK m. 1474 ve 1476 da sigortalı aleyhine değiştirilmesi mümkün olmayan hükümler olarak belirlenmiştir (TTK m. 1486/3). Bu bakımdan tüm sorumluluk sigortalarında mevcut olan bir teminat kalemidir; genel şartlarda düzenlenen hususların da bu emredici kaidelere aykırı olmaması icap eder.

Sorumluluk sigortalarında amaç, sigortalının malvarlığını korumak ve sigortalıyı kendisine yöneltilen tazminat taleplerinden kurtarmaktır. Sigortalıya yöneltilen tazminatı talebinin haklı olması hâlinde, sigortacı mutazarrırın zararına karşılık gelen sigorta tazminatını, teminat kapsamı ve limiti dairesinde karşılayarak sigortalıyı kurtarmakla yükümlüdür. Tazminat talebinin haksız olması hâlinde ise sigortacı, sigortalının mutazarrırın talebini bertaraf etmek için sarf edeceği masrafları karşılamak ve aynı zamanda sigortalının savunmasına yardımda bulunmakla yükümlü olacaktır. Bu bakımdan sigortacının hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğü, salt bir parasal edim içermez; aynı zamanda bir iş görme edimi de ihtiva eder. Hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünü; mutazarrırın talebi haksız olsa dahi birtakım hukukî koruma giderlerinin yapılması ve tazminat talebinin bertaraf edilmesi için birtakım iş ve işlemlerin yapılması gerekeceğinden, sigorta tazminatı ödeme borcundan bağımsız ve daha geniş kapsamlı bir asli edim yükümlülüğü olarak değerlendirmek mümkündür.

Sigortacı, hukukî koruma giderlerini karşılamak ve sigortalının savunmasına yardım etmekle yükümlüdür. Bu bakımdan hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğü, hem bir parasal edim, hem de bir iş görme edimi ihtiva eder. Kanun'un ilgili hükümleri ile öngörülen manzume, sigortacıya hukukî koruma teminatını bu edimlerden birini tercih ederek ifa etmesine imkân tanımaktadır. Sigortalı, kendisine yöneltilen tazminat talebini TTK m. 1475'e göre sigortacıya bildirecek; sigortacı ise bu bildirim aldıktan sonra sorumluluk konusunu inceleyecektir. Bu incelemeyi yaptıktan sonra sigortacı,

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları B.2.4.

250 Benzer şekilde bkz. Ünán, *Cilt II* (n 7) 311.

251 Langheid and Wandt (n 1) §101 Rn. 86; Prölss and others (n 1) §101 Rn. 21.

mutazarrırın talebinin teminat kapsamında ve haklı olduğunu değerlendirdikten sonra, sigorta tazminatını teminat limitleri dairesinde öder. Sigortalının bildirimini üzerine, sigortacının sessiz kalması veya açıkça savunmaya yardım etmeksizin kesinleşen tazminatı ödeyeceğini bildirmesi hâlinde ise sigortalı savunmasını kendisi yürütecektir. Buna mukabil bu hâlde de sigortacı, sigortalının sarf ettiği hukukî koruma giderlerini karşılayacaktır. Bu ihtimâllerde, hukukî koruma teminatı sağlama yükümlülüğünün bir parasal edim ile ifası söz konusudur. Parasal bir edim söz konusu olduğundan; TTK m. 1475/2'de tazminat ödeme borcuna dair TTK m. 1427'deki esaslara yapılan atıf, muacceliyet gibi birtakım konularda meseleleri çözmeye matuftur.

Sigortacı, sigortalıya yöneltilen tazminatı talebi karşısında savunmaya yardım etmeyi tercih edebilir. Tazminat davasının neticesi, bir başka ifade ile sigortalının sorumlu olacağı meblağ, doğrudan sigortacının ödeyeceği sigorta tazminat tutarını etkileyeceğinden; bu yolun tercih edilmesi genellikle sigortacının lehinedir. Savunmaya yardım ve savunmayı üstlenme, bir iş görme edimi olduğundan mahiyeti itibariyle taraflar arasındaki güven unsurunun ehemmiyet arz ettiği ve dürüstlük kaidesinin karşılıklı, açık ve zamanında bilgilendirme gibi yan yükümlülükleri ile tezahür ettiği bir münasebet teşkil eder. Bu esastan olmak üzere sigortacı, sigortalının üstlendiği savunmasını yerine getirirken özen yükümlülüğü altındadır. Sigortacı, sigortalının subjektif menfaatlerini de göz önünde bulundurmalı; sigortalının kendisi için görevlendirdiği bir avukatın göstereceği özeni göstermeli ve en az bu kalitede bir hukuk hizmeti sağlamalıdır. Hakeza sigortacı, sigortalının hak ve menfaatlerini gözetmelidir. Mesela dava sürecinde, sigortalının zarara kasten sebep olduğunun anlaşılması, sigortalıyı tazminattan mahrum edebilecek; sigortacıyı ise tazminat ödemekten kurtaracaktır. Bunun gibi menfaat çatışmaları söz konusu olduğunda sigortacı, sigortalının menfaatlerini kendi menfaatlerinden önde tutmalıdır.

Bununla birlikte savunmaya yardım ve savunmayı üstlenme, sigortacı için sadece bir yükümlülük değildir; aynı zamanda bir haktır. Bu bakımdan sigortacı savunmayı üstlenmeyi tercih ederse; sigortalı, kural olarak savunma sürecini bizzat yürütmekte ısrarcı olamaz. Bununla birlikte sigortalının haklı bir gerekçesinin varlığı, bilhassa bir menfaat çatışmasının bulunduğu hâllerde, sigortalının kendi avukatını tayin etmesi ve süreci bizzat yürütmesi mümkündür. Bu hâlde dahi hukukî koruma giderleri, kural olarak sigortacı tarafından karşılanır. Lâkin ceza muhakemesi bakımından sigortalının, hiçbir surette sigortacının yardımlarını kabul etmeye mecbur olmadığı kanaatindeyiz.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1474'üncü maddesinde, teminat kapsamındaki hukukî koruma giderlerine dair belirleyici kıstas, giderlerin "mâkûl" olmasıdır. Bu bakımdan giderlerin güncel bir tazminat talebi ile ilgili olması gerekmektedir birlikte, mutlaka bir dava açılması şart değildir. Dava yolu dışındaki herhangi bir ciddi beyan üzerine sarf edilecek giderler de, teminat kapsamındadır. Hakeza karşılanacak giderlerin, sigortalının tazminat ödemesine sebep olabilecek olması hâlinde bir ceza veya idarî muhakeme ile ilgili olması hâlinde de sigorta teminatı kapsamındadır.

KAYNAKÇA

- Acar S, *Sorumluluk Sigortacısının Doğrudan Davada Dayanabileceği Savunmalar* (Vedat Kitapçılık 2012)
- Ağırman D, *Millî ve Milletlerarası Tahkim* (Adalet Yayınevi 2022)
- Aldemir H, *Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri* (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2012)
- Alhan Y, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri' (2023) 18 Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 807
- Amasya S, *Sorumluluk Sigortalarında Birden Çok Sigorta* (Serap Amasya ed, On İki Levha Yayıncılık 2020)
- Anschlag M and Kummer J, *Münchener AnwaltsHandbuch Versicherungsrecht* (Knut Höra and Arno Schubach eds, 5., überarbeitete und erweiterte Auflage, CH Beck 2022)
- Antalya OG, *Marmara Hukuk yorumu. Cilt V/1,1: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri* (Genisletilmiş 2 baskı, Seçkin Hukuk 2019)
- Armbrüster C, 'Prozessuale Besonderheiten in Der Haftpflichtversicherung' (2010) 37 recht und schaden (r+s) 441
- Arseven H, *Sigorta Hukuku* (2. Baskı, Beta Basım Yayım 1991)
- Ayhan R, Çağlar H and Özdamar M, *Sigorta Hukuku* (6. Baskı, Yetkin Yayınları 2023)
- Bachmann G, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch* (9. Auflage 2022, C H Beck 2022)
- Bahtiyar M, 'Sigorta Poliçesi Genel Koşulları' (1997) 19 Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 89
- Başpınar V, *Vekilin (Avukatın, Hekimin, Mimarın, Bankaların) Özen Borcundan Doğan Sorumluluğu* (2. Baskı, Yetkin Yayınları 2004)
- Bates P and Clements SA, 'Liability Insurance Coverage Disputes: Acting for the Insured' (1994) 16 Advocates' Quarterly 169
- Beckmann RM and Matusche-Beckmann A, *Versicherungsrechts-Handbuch* (3. Auflage, CH Beck 2015)
- Billingsley B, 'Caught in the Middle: When Liability Insurance Defence Counsel Encounter Coverage Problems' (2000) 79 Canadian Bar Review 221
- Bozkurt T, *Sigorta Hukuku* (12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021)
- Can M, *Sigorta Sözleşmesinin Tabi Olduğu Hukukî Esaslar* (2. Bası, İmaj 2012)
- Can MÇ, 'Anayasa Mahkemesi'nin E. 2019/40 K. 2020/40, T. 17.07.2020 Sayılı Kararı Bağlamında Sigorta Genel Şartlarının Hukukî Niteliği', *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 10. Yılında Ticaret Hukukunun Güncel Meseleleri Sempozyumu* (Türkiye Adalet Akademisi 2023)
- Cavanagh JS, 'Conflicts of Interest and the Insurer's Right to Control the Defence of Its Insured' (1988) 9 Advocates' Quarterly 385
- Çetiner B, Furrer A and Müller-Chen M, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler* (1. baskı, On İki Levha 2021)
- Coşkun M, *Sigorta Hukuku* (2024)
- Demir İ, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı* (Yetkin Yayınları 2023)
- Eren F, *Borçlar Hukuku: Genel Hükümler; 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış* (14. baskı, Beta 2012)
- Eriş G, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Sigorta Hukuku* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2022)
- Fischer JM, 'Insurer or Policyholder Control of the Defense and the Duty to Fund Settlements' (2002) 2 Nevada Law Journal 1
- Gaetano D, 'Duty to Defend: The Judicial Construction of Insurance Contracts' (1984) 6 University of Hawaii Law Review 721
- Gümüüş MA, *Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Vekilin Özen Borcu* (Beta Basım Yayım 2001)

- Günay B, *Sigorta Hukuku* (Güncellenmiş 5 Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023)
- Hacıömeroğlu AO, *Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (On İki Levha 2022)
- Hudson AB and Palleson ML, 'Liability Insurance and the Duty to Defend' (1992) 50 *Advocate* (Vancouver Bar Association) 847
- Janquitto A, 'Insurer's Duty to Defend in Maryland' (1988) 18 *University of Baltimore Law Review* 1
- Kafalı ÖF, *Tahkim Yargılamasında Ara ve Nihai Hakem Kararları* (On İki Levha 2022)
- Kara H, *Sigorta Hukuku* (2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021)
- Kayhan Ş and Günergök Ö, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri* (5. Baskı, Umuttepe Yayınları 2020)
- Keeton RE, Widiss AI and Fischer JM, *Insurance Law: A Guide to Fundamental Principles, Legal Doctrines, and Commercial Practices* (Second edition, West Academic Publishing 2017)
- Kender R, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku* (On Yedinci Baskı, On İki Levha Yayıncılık 2021)
- Kendigelen A (ed), *Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin Türk Ticaret Kanununa İlişkin Kararları* (2014) (On İki Levha Yayıncılık 2018)
- Koch R, 'Schiedsgerichtsvereinbarungen Und Haftpflichtversicherungsschutz' [2007] *Zeitschrift für Schiedsverfahren* 281
- Köse Y, *Hekimlik Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası* (Seçkin Yayıncılık 2020)
- Kramer B, 'Das Beurteilungsermessen Des Betriebshaftpflichtversicherers Und Die Geschäftsschädigende Festlegung Auf Abwehrschutz' (2008) 35 *recht und schaden* (r+s) 1
- Lange O, 'Strafrechtsschutz Aus Einer Haftpflichtversicherung, Speziell Aus Einer D&O-Versicherung – Keine Gmaade Wiesn, Teil 1' (2024) 51 *recht und schaden* (r+s) 439
- Langheid T and others, *Versicherungsvertragsgesetz: mit Einführungsgesetz und VVG-Informationspflichtenverordnung: Kommentar* (7. Auflage, CH Beck 2022)
- Langheid T and others, *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz: Teil 3, Kap. 19*, vol Band 3 (3. Auflage, CH Beck 2024)
- Langheid T and Wandt M, *Münchener Kommentar zum Versicherungsvertragsgesetz Band 2: §§ 100-216* (3. Auflage, CH Beck 2024)
- Littbarski S, *AHB Kommentar, Allgemeine Versicherungsbedingungen für die Haftpflichtversicherung (AHB)* (CH Beck 2001)
- Mew G and Lalji RR, 'The Insurance Defence Lawyer's Conundrum: Conflicts of Interest and Ethical Dilemmas between Insurer and Insured' (2003) 26 *Advocates' Quarterly* 429
- Prölss ER and others, *Versicherungsvertragsgesetz: mit Nebengesetzen, Vertriebsrecht und Allgemeinen Versicherungsbedingungen* (31. überarbeitete Auflage, CH Beck 2021)
- Prölss ER and others, *Versicherungsvertragsgesetz* (32. überarbeitete Auflage, CH Beck 2024)
- Şenocak K, *Hukuki Himaye Sigortası* (Dayınlarlı Hukuk Yayınları 1993)
- Şenocak K, *Mesleki Sorumluluk Sigortası* (Turhan Kitabevi 2000)
- Ulaş I and Bektaş İ, *Ulaş Sigorta Hukuku*, vol İkinci Cilt (9. Bası, Turhan Kitabevi 2023)
- Ünan S, *Zorunlu Hekim Sorumluluğu Sigortası (Genel Şartlar Şerhi)* (Sigorta Hukuku Türk Derneği 2012)
- Ünan S, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Cilt II* (1. Baskı, On İki Levha 2016)
- Ünan S, 'Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sorumluluk Sigortalarında Sigortacının Hukuksal Koruma Edimi' in Samim Ünan and Emine Yazıcıoğlu (eds), *Sigorta Hukuku Sempozyumları* (On İki Levha 2018)
- Ünan S, 'Sorumluluk Sigortalarında Zamanaşımı İle İlgili Bazı Sorunlar', *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar XXXII 21 Aralık 2018* (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 2020)

- von Rintelen C, 'Die Fälligkeit Und Durchsetzbarkeit Des Abgetretenen Freistellungsanspruchs in Der Haftpflichtversicherung' (2010) 37 recht und schaden (r+s) 133
- Yavuz C, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Yenilenmiş 9 Bası, Beta Basım 2014)
- Yetiş Şamlı K, 'Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin / Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri' in Samim Ünán and Emine Yazıcıoğlu (eds), *Sigorta Hukuku Sempozyumu* (2018th edn, On İki Levha Yayıncılık)
- Yıldırım AH, *Sigortacının Koruma ve Kurtarma Masraflarından Sorumluluğu (TTK m. 1448/F.3-4)* (On İki Levha Yayıncılık 2019)
- Yıldırım AH, *Sigorta Tazminatı ve Bedelinin Muacceliyeti (TTK m. 1427)* (Seçkin Yayıncılık 2020)
- BGH IV ZR 149/03 (OLG Nürnberg) (2007) 2007 Neue Juristische Wochenschrift 2258
- BGH, *Urteil vom 11 10 2006 – IV ZR 329/05 (OLG Frankfurt aM)* (2006) 60 NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 69 (BGH)
- BGH, *Urteil vom 22-11-1988 – VI ZR 20/88 (Celle)* (1998) 4 Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report Zivilrecht 278 (BGH)
- BGH: *Urteil vom 2751957-II ZR 132/56 (Düsseldorf)* [1957] NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 1230 (BGH)
- Bindungswirkung des Haftpflichturteils für späteren Deckungsprozeß* [1992] BGH IV ZR 314/91 (Düsseldorf), 1993 Neue Juristische Wochenschrift 68
- OLG Düsseldorf, Beschluß vom 29 8 2005 – IV W 39/05 2006* Neue Juristische Wochenschrift Rechtsprechungs-Report Zivilrecht 647
- OLG Koblenz, Beschluß vom 3 4 2007 – IV W 238/07 2007* Die Sachverständigen 276
- Urteil vom 15 9 2010 – IV ZR 107/09* (2010) 1 NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 21 (BGH)
- Urteil vom 20111980 – IVa ZR 25/80* [1980] BeckRS 2016 4428 (BGH)
- Urteil vom 22 4 1955 – 10 S 300/54* (1955) 22 NZV Neue Zeitschrift für Verkehrsrecht 833 (LG Hannover)
- Zum Umfang der Regulierungsvollmacht des Kfz-Haftpflichtversicherers* [1988] AG Nuremberg 23 C 1907/88, 1989 recht und schaden (r+s) 74
- Zur Verletzung der Mitwirkungspflicht bei der Schadenregulierung und zu den gebotenen Rechtsschutzkosten* [1985] OLG Celle 8 U 44/84, 13 recht und schaden (r+s) 92
- [1954] OLG Köln 4 W 16/54, 1955 Neue Juristische Wochenschrift 713